

Regeringens proposition

1981/82:199

om vissa frågor inom den allmänna försäkringen, m. m.;

beslutad den 18 mars 1982.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

KARIN SÖDER

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås vissa ändringar i fråga om förmåner och avgifter inom socialförsäkringssystemet för dem som vistas utomlands. Ändringarna har betydelse främst i de fall en svensk arbetsgivare har sänt ut anställda för arbete utomlands. Syftet med förslagen är bl. a. att minska antalet fall där socialförsäkring gäller i såväl Sverige som sysselsättningslandet och där socialavgifter dubbeldebiteras.

I detta syfte föreslås en precisering i fråga om bosättningsbegreppet på socialförsäkringsområdet. Enligt nuvarande praxis anses vid vistelse utomlands bosättningen här i riket vanligen orubbad under det första året även om utlandsvistelsen redan från början är avsedd att vara längre tid. Preciseringen innebär att bosättningen här i riket – och därmed försäkringen – anses bestå endast om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år.

De övriga ändringar som föreslås i fråga om förmåner och avgifter för utlandsanställda m. fl. innebär följande. Vid beräkningen av pensionsgrundande inkomst och bestämmande av underlaget för arbetsgivaravgifter skall bortses från de lönetillägg som betingas av ökade levnadskostnader och andra särskilda förhållanden i sysselsättningslandet. I underlaget för den sjukpenninggrundande inkomsten skall inte ingå ersättning från en utländsk arbetsgivare för arbete som har utförts i arbetsgivarens verksamhet utom riket. Nuvarande begränsade ersättningsbelopp för läkarvård och sjukhusvård utomlands slopas.

I propositionen läggs också fram förslag i några andra frågor. Förslagen i dessa delar innebär i korthet följande.

Vid bestämmande av avgiftsunderlaget för arbetsgivaravgifter skall bortses från ersättningar för skiljemannauppdrag i fall där parterna i skiljeförfarandet är av utländsk nationalitet.

Egenföretagare som är födda åren 1924–1926 och som vid utgången av år 1981 hade undantagande från ATP skall övergångsvis i likhet med yngre egenföretagare ges valmöjlighet i fråga om karenstid i sjukpenningförsäkringen till följd av att undantagandet obligatoriskt har upphört att gälla.

I lagarna om allmänna barnbidrag och om bidragsförskott införs en uppgiftsskyldighet för myndigheter m. fl. till allmän försäkringskassa. Den nya uppgiftsskyldigheten motsvarar den som nu gäller enligt lagen om allmän försäkring.

Regeringen tillsätter enligt nuvarande bestämmelser assessorstjänster hos försäkringsrätterna. I fortsättningen skall det ankomma på försäkringsrätterna själva att tillsätta dessa tjänster.

Slutligen anmäls i propositionen en fråga om bestämmelserna om delpension för vissa uppdragstagare.

Ändringarna föreslås i huvudsak träda i kraft den 1 juli 1982.

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 3 §, 3 kap. 2 § och 11 kap. 2 § lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §

Försäkrade enligt denna lag *äro* svenska medborgare, *så ock de* som utan att vara svenska medborgare *äro* bosatta i riket.

Försäkrade enligt denna lag *är dels* svenska medborgare, *dels personer* som utan att vara svenska medborgare *är* bosatta i riket. *En försäkrad som lämnar Sverige skall fortfarande anses vara bosatt i riket, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år.*

Utländsk sjöman på svenskt handelsfartyg är försäkrad för tilläggs pension även om han ej är bosatt i riket.

Såvitt angår försäkringen för tilläggs pension är den som enligt 11 kap. 6 § tillgodoräknats pensionspoäng försäkrad, även om han ej längre uppfyller förutsättningarna enligt första eller andra stycket.

3 kap.

2 §

Sjukpenninggrundande inkomst är den inkomst i pengar eller naturaförmåner, i form av kost, bostad eller bil, som en försäkrad kan antas *för år räknat* komma att tills vidare få för eget arbete, antingen såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst (inkomst av anställning) eller på annan grund (inkomst av annat förvärvsarbete). Den sjukpenninggrundande inkomsten fastställs av försäkringskassan. Inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete skall därvid var för sig avrundas till närmast lägre hundratal kronor.

Sjukpenninggrundande inkomst är den *årliga* inkomst i pengar eller naturaförmåner, i form av kost, bostad eller bil, som en försäkrad kan antas komma att tills vidare få för eget arbete, antingen såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst (inkomst av anställning) eller på annan grund (inkomst av annat förvärvsarbete). *Som inkomst av anställning räknas dock inte ersättning från en arbetsgivare som är bosatt utomlands eller en utländsk juridisk person, om arbetet har utförts i arbetsgivarens verksamhet utom riket.* Den sjukpenninggrundande inkomsten fastställs av försäkringskassan. Inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete skall därvid var för sig avrundas till närmast lägre hundratal kronor.

Vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst bortses från sådan inkomst av anställning och

Vid beräkning av sjukpenninggrundande inkomst bortses från sådan inkomst av anställning och

¹ Lagen omtryckt 1982:120.

Nuvarande lydelse

annat förvärvsarbete som överstiger sju och en halv gånger *det vid årets ingång gällande* basbeloppet. Det belopp som sålunda skall undantas skall i första hand räknas av från inkomst av annat förvärvsarbete. Ersättning i pengar eller naturaförmåner för arbete som någon utför för någon annans räkning utan att vara anställd i dennes tjänst skall, såvida ersättningen under ett år uppgår till minst 500 kronor, anses som inkomst av anställning. I fråga om ersättning som utgör inkomst av rörelse som bedrivs av den som utför arbetet eller av jordbruksfastighet som denne brukar, gäller vad nu har sagts endast under förutsättning att den försäkrade och den som utger ersättningen är ense om detta. I nu angivna fall skall den som utför arbetet anses såsom arbetstagare och den som utger ersättningen såsom arbetsgivare. Kan ersättning för arbete för någon annans räkning under året inte antas uppgå till minst 500 kronor, skall ersättningen från denne inte tas med vid beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten i annat fall än då den utgör inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet.

Beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten skall, där förhållandena inte är kända för försäkringskassan, grundas på de upplysningar som kassan kan inhämta av den försäkrade eller dennes arbetsgivare eller som kan framgå av den uppskattning, som vid taxering gjorts av den försäkrades inkomst. Inkomst av arbete för egen räkning får ej beräknas högre än som motsvarar skälig avlöning för liknande arbete för annans räkning. Om inkomsten helt eller delvis utgörs av naturaförmåner i form av kost och bostad, skall dessa förmåner uppskattas efter de regler som tillämpas vid beräkning av preliminär skatt. Värdet av naturaförmån i form av bil skall uppskattas enligt de grunder som gäller för värdering av förmånen vid debitering och uppbörd av arbetsgivaravgift till sjukförsäkringen.

11 kap.
2 §

Med *inkomst av anställning* avses den lön i pengar eller naturaförmåner, i form av kost, bostad eller bil, som en försäkrad har fått såsom arbetstagare i allmän eller enskild

Föreslagen lydelse

annat förvärvsarbete som överstiger sju och en halv gånger basbeloppet. Det belopp som sålunda skall undantas skall i första hand räknas av från inkomst av annat förvärvsarbete. Ersättning i pengar eller naturaförmåner för arbete som någon utför för någon annans räkning utan att vara anställd i dennes tjänst skall, såvida ersättningen under ett år uppgår till minst 500 kronor, anses som inkomst av anställning. I fråga om ersättning som utgör inkomst av rörelse som bedrivs av den som utför arbetet eller av jordbruksfastighet som denne brukar, gäller vad nu har sagts endast under förutsättning att den försäkrade och den som utger ersättningen är ense om detta. I nu angivna fall skall den som utför arbetet anses såsom arbetstagare och den som utger ersättningen såsom arbetsgivare. Kan ersättning för arbete för någon annans räkning under året inte antas uppgå till minst 500 kronor, skall ersättningen från denne inte tas med vid beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten i annat fall än då den utgör inkomst av rörelse eller jordbruksfastighet.

Med *inkomst av anställning* avses den lön i pengar eller naturaförmåner, i form av kost, bostad eller bil, som en försäkrad har fått såsom arbetstagare i allmän eller enskild

Nuvarande lydelse

tjänst. Till sådan inkomst räknas dock inte från en och samme arbetsgivare utgiven lön som under ett år ej uppgått till femhundra kronor. Såsom inkomst av anställning anses även

Föreslagen lydelse

tjänst. Till sådan inkomst räknas dock inte från en och samme arbetsgivare utgiven lön som under ett år ej uppgått till femhundra kronor. *I fråga om arbete som har utförts utomlands bortses vid beräkningen av pensionsgrundande inkomst från sådana lönetillägg som betingas av ökade levnadskostnader och andra särskilda förhållanden i sysselsättningslandet.* Såsom inkomst av anställning anses även

a) sjukpenning enligt denna lag eller lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande ersättning som utgår enligt annan författning eller på grund av regeringens förordnande, i den mån ersättningen träder i stället för försäkrads inkomst såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst,

b) föräldrapenning,

c) vårdbidrag enligt 9 kap. 4 §,

d) dagpenning från erkänd arbetslöshetskassa,

e) kontant arbetsmarknadsstöd enligt lagen (1973:371) om kontant arbetsmarknadsstöd,

f) utbildningsbidrag under arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering i form av dagpenning,

g) timstudiestöd, inkomstbidrag och vuxenstudiebidrag enligt studie-stödslagen (1973:349),

h) delpension enligt lagarna (1975:380) och (1979:84) om delpensionsförsäkring,

i) dagpenning till värnpliktiga, vapenfria tjänstepliktiga och *elever i bistånds- och katastrofutbildning* under repetitionsutbildning, frivilliga som genomgår utbildning under krigsförbandsövning eller särskild övning inom värnpliktsutbildningen, läkare under försvarsmedicinsk tjänstgöring samt civilförsvarspiktiga,

i) dagpenning till värnpliktiga och vapenfria tjänstepliktiga under repetitionsutbildning, frivilliga som genomgår utbildning under krigsförbandsövning eller särskild övning inom värnpliktsutbildningen, läkare under försvarsmedicinsk tjänstgöring samt civilförsvarspiktiga,

j) utbildningsbidrag för doktorander,

k) timsättning vid grundläggande utbildning för vuxna,

l) livränta enligt 4 kap. lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring eller motsvarande livränta som bestäms med tillämpning av sagda lag,

m) från Sveriges författarfond och konstnärsnämnden utgående bidrag som ej är att hänföra till inkomst av annat förvärvsarbete enligt 3 §, i den mån regeringen så förordnar.

I fråga om ersättning i pengar eller naturaförmåner som sägs i första stycket för arbete som någon utfört för någon annans räkning utan att vara anställd i dennes tjänst gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 3 kap. 2 § andra stycket.

Vid beräkning av inkomst av anställning skall hänsyn tas till lön eller annan ersättning, som den försäkrade har fått från en arbetsgivare, som är bosatt

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

utom riket eller är utländsk juridisk person, endast i fall då den försäkrade sysselsatts här i riket eller tjänstgjort som sjöman ombord på svenskt handelsfartyg. Vad som sägs här skall inte gälla beträffande lön till svenska medborgare, om svenska staten eller, där lönen härrör från utländsk juridisk person, en svensk juridisk person, som äger ett bestämmande inflytande över den utländska juridiska personen, enligt av riks försäkringsverket godtagen förbindelse har att svara för tilläggs pensionsavgiften.

Hänsyn skall ej heller tas till lön eller annan ersättning från främmande makts beskickning eller lönade konsulat här i riket eller från arbetsgivare, som tillhör sådan beskickning eller sådant konsulat och som inte är svensk medborgare. Vad som sägs här skall inte gälla beträffande lön till svensk medborgare eller till den som utan att vara svensk medborgare är bosatt i riket, om en utländsk beskickning här i riket enligt av riks försäkringsverket godtagen förbindelse har att svara för tilläggs pensionsavgiften.

Den som åtagit sig förbindelse enligt tredje eller fjärde stycket skall anses såsom arbetsgivare.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

2. De nya bestämmelserna i 11 kap. 2 § tillämpas första gången vid beräkningen av pensionsgrundande inkomster för år 1982.

2 Förslag till**Lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring**

Häri genom föreskrivs att 1 kap. 1 § lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring¹ skall ha nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

1 kap.

1 §²

Den som förvärvsarbetar är försäkrad för arbetsskada enligt denna lag.

Den som förvärvsarbetar i verksamhet här i riket är försäkrad för arbetsskada enligt denna lag.

Försäkringen skall även gälla den som genomgår utbildning i den mån utbildningen är förenad med särskild risk för arbetsskada. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter härom.

Annan förvärvsarbetande än arbetstagare är försäkrad under förutsättning att han är bosatt i Sverige.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982. De nya bestämmelserna tillämpas såvitt avser en arbetsgivares avgiftsskyldighet första gången i fråga om avgifter som hänför sig till utgiftsåret 1982.

¹ Lagen omtryckt 1977:264.

² Senaste lydelse 1981:693.

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 4 § lagen (1981:691) om socialavgifter skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

4 §

Vid bestämmande av avgiftsunderlaget skall bortses från

1. ersättning till en och samme arbetstagare om den under året inte uppgått till 500 kronor.

2. ersättning till arbetstagare som vid årets ingång fyllt 65 år,

3. ersättning till arbetstagare vid sjukdom eller ledighet för vård av barn eller med anledning av barns födelse, till den del ersättningen motsvarar sjukpenning eller föräldrapenning som arbetsgivare får uppbära enligt 3 kap. 16 § eller 4 kap. 20 § lagen (1962:381) om allmän försäkring,

4. uppdragsersättning för vilken bevillningsavgift har erlagts enligt lagen (1908:128) om bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter,

5. ersättning som en arbetsgivare utgett till barn för arbete som utförts i hans förvärvsverksamhet, i de fall avdrag för ersättningen inte får göras vid inkomsttaxeringen,

6. ersättning till den del denna motsvarar kostnader i arbetet som arbetstagare haft att täcka med ersättningen, i den mån riksförsäkringsverket medger detta, *samt*

7. ersättning för tjänstgöring i verkskydd enligt 47 § tredje stycket civilförsvarslagen (1960:74), i den mån ersättningen utgör eller motsvarar dagpenning.

6. ersättning till den del denna motsvarar kostnader i arbetet som arbetstagare haft att täcka med ersättningen, i den mån riksförsäkringsverket medger detta,

7. ersättning för tjänstgöring i verkskydd enligt 47 § tredje stycket civilförsvarslagen (1960:74), i den mån ersättningen utgör eller motsvarar dagpenning,

8. ersättning för arbete som har utförts utomlands, till den del denna inte räknas som lön enligt 11 kap. 2 § första stycket lagen om allmän försäkring,

9. ersättning för skiljemannauppdrag i fall där parterna i skiljeförfrandet är av utländsk nationalitet.

Medgivande enligt första stycket 6 får lämnas endast om kostnaderna beräknas uppgå till minst en tiondel av ersättningen samt får avse arbetstagare i viss verksamhet eller, efter framställning av arbetsgivaren, viss eller vissa arbetstagare.

I fråga om inkomst från fåmansföretag skall föreskrifterna i punkt 13 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928:370) tillämpas vid bestämmande av avgiftsunderlaget.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982 och tillämpas första gången i fråga om arbetsgivaravgifter som avser utgiftsåret 1982.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1981:692) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att övergångsbestämmelserna till lagen (1981:692) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1. Denna lag² träder i kraft den 1 januari 1982.
2. Äldre bestämmelser i 3 kap.
11 § gäller fortfarande för försäkrade för vilka undantagande enligt 11 kap. 7 § i dess äldre lydelse ägt giltighet.
2. Äldre bestämmelser i 3 kap.
11 § gäller fortfarande för försäkrade för vilka undantagande gällt enligt 11 kap. 7 § i dess äldre lydelse. Vid tillämpningen av 3 kap. 11 § skall till utgången av år 1982 bortses från åldersgränsen 55 år i fråga om försäkrade som är födda åren 1924–1926 och för vilka undantagande gällt under år 1981.
3. För försäkrade som är födda år 1923 eller tidigare och för vilka undantagande enligt 11 kap. 7 § i dess äldre lydelse ägt giltighet, gäller fortfarande bestämmelserna i 12 kap. 2 § och 15 kap. 1 § i deras förutvarande lydelse. För försäkrade som är födda år 1923 eller tidigare och för vilka sådant undantagande varit gällande under år 1981 gäller alltjämt äldre bestämmelser i 3 kap. 2 och 5 §§, 11 kap. 7 §, 13 kap. 2 § och 17 kap. 1 §. Anmälan som avses i 11 kap. 7 § första stycket i dess äldre lydelse får utan hinder av andra stycket nämnda paragraf återkallas med verkan från och med ingången av året näst efter det då anmälan har återkallats. Ny anmälan får inte göras.
4. Äldre bestämmelser i 11 kap. 2 och 6 §§, 19 kap. samt 20 kap. 4 § gäller fortfarande i fråga om avgifter som belöper på tid före ikraftträdandet.
5. Äldre bestämmelser i 3 kap. 2 § andra stycket gäller fortfarande i fråga om inkomst som belöper på tid före ikraftträdandet.
6. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som har ersatts av en bestämmelse i denna lag tillämpas i stället den nya bestämmelsen.

Denna lag³ träder i kraft två veckor efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

¹ Senaste lydelse av övergångsbestämmelserna 1981:1163.

² 1981:692.

³ 1982:000.

5 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag

Härigenom föreskrivs att 14 § lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §¹

Vad som är föreskrivet om riks försäkringsverkets tillsyn över de allmänna försäkringskassorna äger motsvarande tillämpning i fråga om kassornas befattning med allmänna barnbidrag.

De närmare föreskrifter, som behövs för tillämpningen av denna lag, meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av riks försäkringsverket.

Bestämmelserna i 20 kap. 9 § lagen (1962:381) om allmän försäkring om uppgiftsskyldighet för statliga och kommunala myndigheter, arbetsgivare och försäkringsinrättningar skall gälla i ärenden enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

¹ Senaste lydelse 1975:153.

6 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1964:143) om bidragsförskott

Härigenom föreskrivs att 21 § lagen (1964:143) om bidragsförskott¹ skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

21 §

Vad som enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring är föreskrivet om riks försäkringsverkets tillsyn över de allmänna försäkringskassorna äger motsvarande tillämpning i fråga om kassornas befattning med bidragsförskott.

Bestämmelserna i 20 kap. 9 § lagen (1962:381) om allmän försäkring om uppgiftsskyldighet för statliga och kommunala myndigheter, arbetsgivare och försäkringsinrättningar skall gälla i ärenden enligt denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

¹ Lagen omtryckt 1976:277.

1* Riksdagen 1981/82. 1 saml. Nr 199

7 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1978:28) om försäkringsdomstolar

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1978:28) om försäkringsdomstolar skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

5 §

I försäkringsrätt finns försäkringsrättsråd och försäkringsrättsassessorer. Försäkringsrättsråd *utnämnes* och försäkringsrättsassessor förordnas av *regeringen*.

Försäkringsrättsråd och *försäkringsrättsassessor* skall vara lagfarna. Föreligger särskilda skäl, får den som har god kännedom om socialförsäkringslagstiftningen utses till försäkringsrättsråd eller försäkringsrättsassessor, fastän han icke är lagfaren.

Regeringen utnämner ett försäkringsrättsråd att vara chef för domstolen.

Föreslagen lydelse

I försäkringsrätt finns försäkringsrättsråd och försäkringsrättsassessorer. Försäkringsrättsråd *utnämns* av *regeringen*. Försäkringsrättsassessorer förordnas av *försäkringsrätten*.

Försäkringsrättsråd och *försäkringsrättsassessorer* skall vara lagfarna. Föreligger särskilda skäl, får den som har god kännedom om socialförsäkringslagstiftningen utses till försäkringsrättsråd eller försäkringsrättsassessor, fastän han icke är lagfaren.

Denna lag träder i kraft två veckor efter den dag, då lagen enligt uppgift på den utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

SOCIALDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-03-18

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Wikström, Friggebo, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Elmstedt, Tillander, Ahrland, Molin

Föredragande: statsrådet Söder

**Proposition om vissa frågor inom den allmänna försäkringen,
m.m.**

1 Inledning

Socialförsäkringssystemet är till större delen samordnat inom den allmänna försäkringen, som omfattar folkpensioneringen, den allmänna tilläggspensioneringen (ATP) och sjukförsäkringen (inkl. föräldraförsäkringen). Bestämmelser härom finns i lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL). Lagen kompletteras bl.a. av bestämmelser om hustrutillägg och kommunala bostadstillägg samt av lagar om arbetsskadeförsäkring och delpensionsförsäkring.

Socialförsäkringarna finansieras genom arbetsgivaravgifter och egenavgifter samt statsbidrag. Fr.o.m. utgiftsåret 1982 gäller förenklade regler om beräkningen av arbetsgivaravgifter och egenavgifter. Bestämmelserna om avgiftsberäkningen finns i lagen (1981:691) om socialavgifter.

I en departementspromemoria (Ds S 1981:14), Socialförsäkring för vissa utlandsanställda m.m., behandlas frågor om förmåner och avgifter inom socialförsäkringssystemet för arbetstagare som av sin arbetsgivare sänts ut för att arbeta utomlands. En sammanfattning av promemorian bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*. Promemorian har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Jag behandlar i det följande några frågor som föranleds av förslagen i promemorian.

I detta sammanhang tar jag också upp en fråga om avgiftsskyldighet för arvoden för skiljemannauppdrag i fall där parterna är av utländsk nationalitet.

Vidare tar jag upp en fråga om val av karenstid inom sjukpenningförsäkringen för de egenföretagare som är födda åren 1924-1926 och som vid utgången av år 1981 var undantagna från ATP. Jag tar dessutom upp frågor om dels uppgiftsskyldighet för myndigheter m.fl. till försäkringskassorna i ärenden om allmänna barnbidrag och bidragsförskott, dels tillsättande av assessorstjänster hos försäkringsrätterna.

Slutligen anmäler jag en fråga om behandlingen av vissa uppdragsinkomster vid beräkningen av delpension.

2 Socialförsäkring för utlandsanställda, m.m.

2.1 Allmänt om förmåner och avgifter för svenska företags anställda i utlandet

Lagstiftningen saknar särskilda regler om förmåner för anställda som en svensk arbetsgivare har sänt ut för arbete utomlands. I fråga om ATP gäller dock att pensionsskyddet för utlandsanställda svenska medborgare består under hela utsändningstiden.

Av betydelse för rätten till andra förmåner än ATP är om arbetstagaren alltså kan anses vara bosatt i Sverige under utlandsvistelsen. Enligt gällande praxis på socialförsäkringsområdet anses vid tillfällig vistelse utomlands bosättningen här i riket bestå under det första året av vistelsen.

På avgiftssidan gäller skilda regler för ATP-avgifter och övriga avgifter. I fråga om ATP finns i lagen om socialavgifter bestämmelser som innebär en principiell överensstämmelse mellan de fall där ATP intjänas och arbetsgivarens skyldighet att betala avgifter. För övriga arbetsgivaravgifter skall enligt lagen om socialavgifter bortses från ersättningar till arbetstagare som inte varit försäkrade enligt lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring. Bestämmande för avgiftsskyldighetens omfattning är den praxis som utvecklades enligt den tidigare gällande lagen (1954:243) om yrkeskadeförsäkring och som fortfarande tillämpas i arbetsskadeförsäkringen. Denna praxis innebär i korthet följande. Om en svensk arbetstagare anställs vid en av svensk arbetsgivare i utlandet stadigvarande bedriven verksamhet med självständig organisation, anses han inte omfattad av arbetsskadeförsäkringen under någon tid utomlands. I allmänhet skall arbetstagaren, om han avflyttat från Sverige, då inte heller kvarstå som inskriven i försäkringskassan. Om arbetstagaren däremot är att anse som utsänd av en svensk arbetsgivare för arbete utomlands, består anknytningen till arbetsskadeförsäkringen intill ett år efter arbetstagarens avresa från Sverige (den s.k. ettårsregeln). En förutsättning härför torde dock vara att arbetet utomlands är tillfälligt eller andra särskilda skäl talar för att arbetstagaren skall återvända till Sverige inom en begränsad tid. På motsvarande sätt har, då utländska arbetsgivare sänt utländska arbetstagare till Sverige för arbete,

den svenska arbetsskadeförsäkringen i praxis gjorts tillämplig först ett år efter arbetstagarens ankomst till Sverige (den s.k. omvända ettårsregeln).

Även om således en ettårsregel tillämpas på såväl förmånssidan som avgiftssidan, finns det i praktiken socialförsäkringsförmåner som den utlandsanställda inte kan utnyttja i full omfattning. Den svenska sjukförsäkringens regelsystem är anpassat efter förhållandena här i landet. En utsänd arbetstagare kan därför – i likhet med övriga försäkrade som vistas utomlands – endast i begränsad omfattning få ersättning för vårdkostnader. Ersättning för vårdkostnader utomlands kan betalas enligt kungörelsen (1962:388) angående ersättning för sjukhusvård utom riket enligt lagen om allmän försäkring. Enligt nämnda kungörelse får ersättningarna bestämmas till högst 18 kr. 75 öre för läkarvård och 35 kr./dag för sjukhusvård, i båda fallen inklusive läkemedelskostnader. Ersättningsbeloppen är i dagens läge låga i förhållande till de faktiska kostnaderna.

En annan förmån som den utsände i praktiken inte kan utnyttja i full omfattning är föräldrapenningen. För att föräldrapenning skall kunna betalas ut krävs nämligen att barnet är bosatt i Sverige. Dessutom skall föräldern ha den faktiska vårdnaden om barnet.

Tandvårdsförsäkringen gäller över huvud taget inte för vård utomlands och rescersättningar betalas ut enbart i vissa fall av vård i de nordiska grannländerna enligt gränssjukvårdskungörelsen (1962:390). Arbetslöshetsersättning kan uppbäras bara av den som står till den svenska arbetsmarknadens förfogande.

En bristande överensstämmelse mellan förmåner och avgifter föreligger också om någon tar anställning i ett utländskt företag. Då blir den anställde, om avregistrering från försäkringskassan inte kommit till stånd, berättigad till förut angivna förmåner under ett års tid efter avresan från Sverige trots att avgiftsskyldighet inte föreligger för arbetsgivaren. Detta gäller även om det utländska företaget är dotterbolag till ett svenskt företag. I alla nu nämnda fall föreligger det också regelmässigt rätt till förmåner i sysselsättningslandet.

En konvention tar över den nationella lagstiftningen. Sverige har förutom med de nordiska länderna ingått konventioner med Förbundsrepubliken Tyskland, Österrike, Schweiz, Storbritannien, Portugal, Italien, Jugoslavien, Grekland, Turkiet och Frankrike. Dessutom pågår konventionsförhandlingar med bl.a. Nederländerna, Luxemburg, Spanien, Marocko, USA och Israel. I konventionerna finns normalt inte uttryckliga bestämmelser om i vilket av de fördragsslutande länderna en arbetsgivare skall betala avgifter för konventionsreglerade förmåner utan detta följer av konventionsbestämmelserna om vilket lands lagstiftning som är tillämplig på varje enskild person som konventionen omfattar. Konventionerna har särskilda bestämmelser för utsänd personal, som innebär att denna omfattas av lagstiftningen i det land varifrån utsändningen sker. En svensk arbetsgivare skall alltså för personal, som utsänts till länder med vilka Sverige ingått konventioner,

betala socialavgifter här i landet under den i konventionen definierade utsändningstiden. Den maximala utsändningstiden varierar i de olika konventionerna.

Kritik har riktats mot att, i de fall konvention inte gäller, arbetsgivaren till följd av ettårsregeln i svensk praxis under det första året kan få betala avgifter för den utsände i såväl Sverige som sysselsättningslandet. Vidare har kritik riktats mot att – som berörts i det föregående – den utsände i praktiken inte kan utnyttja alla förmåner för vilka avgifter har betalats. Det har å andra sidan påpekats att det i andra fall föreligger rätt till förmåner som inte motsvaras av någon avgiftsplikt för arbetsgivaren, nämligen när denne är utländsk. I samtliga fall föreligger dessutom normalt såväl rätt till förmåner som skyldighet att betala avgifter i sysselsättningslandet.

I departementspromemorian föreslås särskilda regler för anställda som en svensk arbetsgivare har sänt ut för arbete utomlands. Syftet är bl.a. att uppnå en bättre överensstämmelse mellan den utsändes rätt till förmåner och arbetsgivarens avgiftsskyldighet. De i promemorian föreslagna reglerna innebär i korthet följande. Den anställda skall vara försäkrad som om han var bosatt och sysselsatt i Sverige under förutsättning att utsändningsperioden inte överstiger tre år. För statligt anställda skall dock inte gälla någon tidsgräns. Även medföljande familjemedlemmar skall vara försäkrade som om de vore bosatta här. Sjukförsäkringsförmånerna bör enligt promemorian förbättras så att de faktiska kostnaderna för läkarvård, tandvård och sjukhusvård utomlands ersätts med avdrag för de patientavgifter som följer av svenska regler. Arbetsgivare och arbetstagare skall emellertid genom kollektivavtal kunna överenskomma att lagens bestämmelser inte skall tillämpas. Avsikten är att man avtalsvägen skall kunna ge de anställda erforderligt socialt skydd. Möjligheten att göra undantag genom kollektivavtal skall dock inte gälla i fråga om ATP.

Förutom särregler för utsänd arbetskraft behandlas i promemorian frågor om bosättningsbegreppet på socialförsäkringsområdet, bosättningsbegreppet enligt lagen om barnbidrag, beräkningen av pensionsgrundande inkomst, utländska inkomsters inverkan på den sjukpenninggrundande inkomsten och ersättningsbeloppen för vård utomlands.

Promemorians målsättning att uppnå en bättre överensstämmelse mellan förmåner och avgifter för utsända vinner allmän anslutning bland remissinstanserna. De förslag som promemorian innehåller för att nå detta mål har dock fått ett blandat mottagande av remissinstanserna. Bl.a. löntagarorganisationerna har tillstyrkt att socialförsäkringsskyddet för utsända vidgas. Några remissinstanser, bl.a. arbetsgivarorganisationerna, har motsatt sig att anknytningen till den svenska socialförsäkringen utsträcks till tre år. Flera instanser har också pekat på svårigheterna att finna en lösning som medför att likartade förhållanden kommer att gälla med och utan konvention, liksom på att problemen med dubbla avgifter inte slutgiltigt löses. Riksförsäkringsverket och försäkringsöverdomstolen har avstyrkt förslaget under anförande

att systemet strider mot socialförsäkringens grundprinciper och har brister i administrativt hänseende. Vidare har riksförsäkringsverket uttalat att de administrativa kostnaderna per ärende skulle bli jämförelsevis höga.

För egen del är jag f.n. inte beredd att lägga fram ett förslag om utvidgat socialförsäkringsskydd för utsända med hänsyn till de invändningar som har gjorts från administrativa synpunkter mot det i promemorian föreslagna systemet. Därtill kommer att ett sådant system inte innebär någon slutlig lösning på problemet med dubbla avgifter. I stället kommer jag i det följande att föreslå ändringar i fråga om innebörden av bosättningsbegreppet på socialförsäkringsområdet, beräkningen av pensionsgrundande inkomst, utländska inkomsters inverkan på den sjukpenninggrundande inkomsten och ersättningsbeloppen för vård utomlands. De förslag jag lägger fram bygger på förslagen i promemorian som i dessa delar i huvudsak lämnats utan erinran av remissinstanserna. Det bör redan här nämnas att antalet fall med dubbla avgifter eller dubbla förmåner kommer att minska väsentligt om dessa ändringar genomförs.

2.2 Bosättningsbegreppet på socialförsäkringsområdet

Bestämmelser på socialförsäkringsområdet som anknyter till bosättningsbegreppet finns i 1 kap. AFL. Försäkrade enligt AFL är dels svenska medborgare, dels personer som utan att vara svenska medborgare är bosatta här i landet. En försäkrad som är bosatt här skall fr.o.m. den månad han fyller 16 år vara inskriven i allmän försäkringskassa.

Innehållet i bosättningsbegreppet beskrivs inte närmare i AFL. Innebörden av det bosättningsbegrepp som används i den allmänna försäkringen behandlades under förarbetena till 1947 års lag om allmän sjukförsäkring. I det betänkande (SOU 1944:15) som låg till grund för lagstiftningen anförde socialvårdskommittén att man beträffande bosättningsbegreppet torde böra följa samma praxis som vid tillämpningen av andra författningar, där begreppet var av betydelse, t.ex. mantalsskrivningsförordningen (numera folkbokföringsförordningen). Socialvårdskommittén ansåg det uppenbart att en svensk medborgare som mera tillfälligt vistas utomlands bör anses vara bosatt i Sverige även om han inte har någon fast bostad här i landet. Svenska medborgare torde sålunda, anförde socialvårdskommittén, i regel böra utestängas från tillhörigheten till sjukförsäkringen om de vistas utomlands under sådana förhållanden att de inte borde vara mantalsskrivna i Sverige.

I cirkulär nr 15/1975 har riksförsäkringsverket meddelat anvisningar till försäkringskassorna som ledning för bedömningen av bosättningsfrågan bl.a. vid flyttning från Sverige. Det sägs i cirkuläret att en försäkringskassa, som får meddelande om avregistrering av en försäkrad från kyrkobokföringen, skall utreda bosättningsfrågan. Om kassan vid utredningen finner att den försäkrade stadigvarande bosatt sig i utlandet, skall bosättningen i Sverige

anses ha upphört vid avresan från landet. Visar däremot utredningen att han inte haft för avsikt att stadigvarande bosätta sig utomlands, skall han om han är svensk medborgare anses bosatt i Sverige intill ett år efter avresan från riket. Den nämnda ettårsregeln skall även tillämpas på en i Sverige bosatt utländsk medborgare som av ett svenskt företag utsänts för arbete i utlandet. Lämnar en utländsk medborgare i annat fall Sverige blir det beroende på omständigheterna om han alltså skall anses bosatt i Sverige. Det framhålls i cirkuläret att, om utredningen ger vid handen att han tills vidare ämnar stanna utomlands, bosättningen i Sverige skall anses upphöra när han lämnat landet.

Som har nämnts i det föregående gäller enligt praxis även i arbetsskade-försäkringen en ettårsregel.

Den nuvarande tillämpningen av ettårsregeln innebär alltså att anknytningen till det svenska socialförsäkringssystemet för den som vistas utomlands vanligen består under det första året efter avresan från Sverige även om utlandsvistelsen redan från början var avsedd att vara längre tid än ett år. I departementspromemorian har föreslagits att bosättningen här i riket skall anses orubbad endast i det fall utlandsvistelsen är avsedd att vara kortare tid än ett år.

Förslaget i promemorian har i huvudsak lämnats utan erinran av remissinstanserna. Kammarrätten i Stockholm har dock anfört att det är otillfredsställande med olika bosättningsbegrepp på det skatterättsliga området, på socialförsäkringsområdet och i folkbokföringsförordningen.

Jag finner för min del att promemorians förslag svarar mot den föreställning som ligger till grund för ettårsregeln, nämligen att bosättningen här i riket inte bryts genom en kortare utlandsvistelse. Det är inte motiverat att låta anknytningen till den svenska socialförsäkringen bestå under ett års tid i de fall avsikten redan från början är att utlandsvistelsen skall vara längre tid. Låter man den bestå, leder det också vanligen till att en utsänd under ettårstiden är försäkrad både i Sverige och sysselsättningslandet. Under denna tid kan han å andra sidan i praktiken inte utnyttja alla de förmåner från den svenska socialförsäkringen för vilka avgifter betalats. Jag vill i sammanhanget erinra om att – när han senare återvänder till Sverige – socialförsäkringsskyddet i allt väsentligt återuppstår genast vid återkomsten.

Syftet med förslaget är, som tidigare har nämnts, att antalet fall med dubbla avgifter eller dubbla förmåner skall minska betydligt. Ändringen innebär att man från socialförsäkringssystemet avför sådana försäkrade som kommer att vistas utomlands i mer än ett års tid. I fråga om arbetsgivarens avgiftsskyldighet blir på samma sätt utsändningstidens längd avgörande. Avgifter skall således erläggas för löner till anställda som är utsända för arbete i utlandet på högst ett år men ej för dem som är utsända på längre tid.

Den föreslagna preciseringen av bosättningsbegreppet på socialförsäk-

ringsområdet bör göras genom ändring i 1 kap. 3 § AFL. Vid bestämmande av tidsgränsen bör hänsyn tas till att avtal om utlandstjänstgöring ofta gäller en tidsperiod av ett år. Det bör därför föreskrivas att en försäkrad som lämnar Sverige skall anses fortfarande vara bosatt i riket, om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. Bosättningsbegreppet enligt AFL får anses vara vägledande för tolkningen av detta begrepp i andra författningar på socialförsäkringsområdet. Detta innebär att där den nuvarande ettårsregeln tillämpas skall i fortsättningen den nya ettårsregeln gälla.

Den föreslagna ettårsregeln avses att tillämpas också i fråga om försäkringsskyddet enligt lagen om arbetsskadeförsäkring. I 1 kap. 1 § den nämnda lagen bör föreskrivas att den som förvärvsarbetar här i riket är försäkrad för arbetsskada. I analogi med vad som föreslagits beträffande AFL bör försäkringsskyddet bestå för den som av arbetsgivaren sänds ut för tillfälligt arbete för arbetsgivarens räkning i utlandet, förutsatt att utsändningstiden är högst ett år. Jag vill erinra om att en egenföretagare enligt gällande regler är försäkrad för arbetsskada under förutsättning att han är bosatt här i riket.

Eftersom försäkringsskyddet i arbetsskadeförsäkringen är bestämmande för arbetsgivarens avgiftsskyldighet, kommer den föreslagna ettårsregeln att – förutom på förmånssidan – även få betydelse på avgiftssidan. I konsekvens härmed bör även tillämpningen av den s.k. omvända ettårsregeln ändras. Detta innebär att, om en utländsk arbetsgivare sänder anställda till Sverige för arbete som avses vara längre tid än ett år, den svenska arbetsskadeförsäkringen gäller under arbetet här i landet utan det ettåriga uppskov som f.n. tillämpas.

Med anledning av vad kammarrätten i Stockholm har anfört vill jag framhålla att det i och för sig är angeläget att bosättningsbegreppen på olika områden så långt möjligt ges samma innebörd. Någon fullständig kongruens har dock inte rätt. Frågan om organisationen och kontrollen av folkbokföringen och om de grundläggande bosättningsbegreppen har nyligen behandlats av riksdagen. Skatteutskottet har i ett av riksdagen godkänt betänkande uttalat att en översyn snarast bör göras av hithörande frågor (SkU 1981/82:33). En allmän översyn av reglerna bör emellertid enligt utskottet inte hindra att vissa förbättringar genomförs så snart som möjligt. Det förslag som nu läggs fram innebär, som jag tidigare har framhållit, att tillämpningen av bosättningsbegreppet på socialförsäkringsområdet bringas i överensstämmelse med ettårsregelns ursprungliga syfte.

På skattelagstiftningens område tillämpas flera regler som mer eller mindre anknyter till bosättningen, bl.a. en treårsregel. Denna treårsregel gäller enligt praxis även för lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag. Någon ändring av bosättningsbegreppet enligt lagen om allmänna barnbidrag är nu inte avsedd.

Jag förordar således – såvitt avser det socialförsäkringsrättsliga bosättningsbegreppet – att för den som lämnar Sverige för att vistas utomlands

bosättningen här i riket skall anses bestå endast om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. Motsvarande bör gälla försäkringsskyddet för arbetsskada vid arbete utomlands. De nya reglerna i 1 kap. 3 § AFL föreslås träda i kraft den 1 juli 1982. Detta innebär på förmånssidan att äldre bestämmelser fortfarande skall gälla för dem som före ikraftträdandet har lämnat Sverige för att vistas utomlands. I dessa övergångsfall kommer alltså fortfarande vanligen bosättningen i Sverige att anses bestå under första året efter avresan även om utlandsvistelsen avsetts vara längre.

Såvitt avser en arbetsgivares avgiftsskyldighet föreslås i övergångsbestämmelserna till ändringen i lagen om arbetsskadeförsäkring att de nya reglerna skall tillämpas fr.o.m. utgiftsåret 1982. Vid debiteringen av slutlig arbetsgivaravgift för år 1982 skall avgifter således inte tas ut för dem som är utsända på längre tid än ett år.

Riksförsäkringsverket har möjlighet att med stöd av 20 kap. 16 § AFL meddela närmare föreskrifter i fråga om tillämpningen av ettårsregeln.

2.3 Pensionsgrundande inkomst vid arbete utomlands, m.m.

Pensionsrätten inom ATP är knuten till de arbetsinkomster den försäkrade har haft under sin aktiva tid. Pensionsgrundande är den försäkrades inkomst av förvärvsarbete fr.o.m. det år då han fyller 16 år t.o.m. det år då han fyller 64 år. För försäkrade som är födda åren 1911-1927 beräknas pensionsgrundande inkomst även för det år då de fyller 65 år. Den pensionsgrundande inkomsten motsvarar den inkomst som ligger mellan ett basbelopp och sju och en halv gånger detta belopp.

Förvärvsinkomsterna indelas i inkomst av anställning och inkomst av annat förvärvsarbete. Med inkomst av anställning avses enligt huvudregeln den lön i pengar eller naturaförmåner som den försäkrade har erhållit såsom arbetstagare i allmän eller enskild tjänst. Med inkomst av annat förvärvsarbete avses främst inkomster av rörelse och jordbruk.

ATP kan tjänas in av svenska medborgare eller här i riket bosatta utlänningar och utlänningar som, utan att vara bosatta här, arbetar på svenskt handelsfartyg. Svenska medborgare tjänar således in ATP även om de är bosatta utomlands, nämligen om de arbetar i ett svenskt företag. Om en utländsk juridisk person sysselsätter en svensk medborgare utomlands kan också under vissa förutsättningar lönen eller ersättningen bli pensionsgrundande för ATP och därmed avgiftsbelagd. Detta blir fallet om en svensk juridisk person har ett bestämmande inflytande över den utländska juridiska personen och har ingått en av riksförsäkringsverket godtagen förbindelse att svara för avgift till tillägspensioneringen. Sådan förbindelse kan inte ingås beträffande svenska arbetstagare i ett land med vilket Sverige slutit konvention. Det bör nämnas att förbindelsen inte får avse endast vissa svenska medborgare i det utländska företaget utan måste omfatta samtliga.

I fråga om statens utsända personal har skattereglerna betydelse för beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten. För den statligt anställda är det endast själva lönen enligt löneplan som upptas till beskattning, dvs. den lön om den anställda i sin tjänsteställning uppbär vare sig han tjänstgör i Sverige eller i utlandet. Enligt 32 § 3 mom. kommunalskattelagen beskattas däremot inte vad som av staten anvisats till bestridande av särskilda, med vissa tjänster eller uppdrag förenade kostnader, exemplifierat med utlandstillägg och därmed likställda förmåner för utom riket stationerad personal vid utrikesförvaltningen eller i svensk biståndsverksamhet. I anvisningarna till nämnda föreskrift anges under punkten 7 som med utlandstillägg likställda förmåner fri bostad med uppvärmning och belysning, bostadskostnadsersättning eller däremot svarande förmån, bidrag för resa till Sverige för semester, barntillägg, utbildningsbidrag, barnresebidrag, ersättning för hållande av bil och förflytningsbidrag. Till grund för beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten ligger endast lönen enligt löneplan.

Staten som arbetsgivare skall däremot betala ATP-avgift inte endast på kontantlönen, som beskattas för den anställda, utan också på värdet av exempelvis en fri bostad som tillhandahållits. Avgifterna från staten har emellertid beräknats med tillämpning av schabloner.

För den som är utsänd av annan arbetsgivare än staten beräknas den pensionsgrundande inkomsten på hela anställningsinkomsten. I denna inkomst kan ingå ersättning för ökade levnadskostnader i sysselsättningslandet m.m. Arbetsgivaren betalar likaledes avgifter som beräknas på den utgivna lönen.

En arbetsgivare med utsänd personal får således f.n. betala avgifter även på de delar av den anställdes lön som betingas av ökade levnadskostnader eller andra särskilda förhållanden i sysselsättningslandet. Förhållandet har aktualiserats genom de förenklade reglerna om socialförsäkringsavgifter som nyligen har trätt i kraft. Fr.o.m. utgiftsåret 1982 har de tidigare gällande basbelopps- och maximeringsavdragen vid beräkningen av ATP-avgiften slopats, vilket innebär att ATP-avgiften i likhet med övriga arbetsgivaravgifter skall beräknas på hela lönesumman.

I departementspromemorian föreslås att den pensionsgrundande inkomsten för den som av arbetsgivaren sänds ut för att arbeta i annat land skall beräknas med bortscende från sådana delar av lönen som betingas av ökade levnadskostnader och andra särskilda förhållanden i sysselsättningslandet och att även avgiftsunderlaget för arbetsgivaravgifter beräknas med bortscende från dessa lönedelar.

Promemorians förslag har i huvudsak lämnats utan erinran av remissinstanserna. Bl.a. Svenska arbetsgivarföreningen har dock påpekat att de föreslagna reglerna också bör omfatta de fall för vilka s.k. ATP-förbindelse med riksförsäkringsverket har tecknats, dvs. för anställda hos svenska företags dotterbolag i utlandet.

Jag förordar, i likhet med förslaget i promemorian, att vid beräkningen av

den pensionsgrundande inkomsten skall bortses från ersättningar som är avsedda att kompensera den anställda för ökade levnadskostnader i sysselsättningslandet m.m. Nuvarande situation innebär för andra än statligt anställda att två personer, som skulle ha haft samma inkomst om arbetet utförts i Sverige, kan få olika pensionsförmåner beroende på att utlandstilläggen varierar med hänsyn till levnadskostnaderna i olika länder. Även arbetsgivaravgifternas storlek är beroende av sådana förhållanden, vilka kan medföra att kostnaderna för socialförsäkringsskyddet ställer sig orimligt höga. Denna situation måste betecknas som otillfredsställande.

Jag förordar således att i fråga om personal i svenska företags verksamhet i utlandet den pensionsgrundande inkomsten och avgiftsunderlaget för arbetsgivaravgifter beräknas på det sätt som har föreslagits i promemorian. Detta bör gälla även i de fall där verksamheten bedrivs i ett utländskt dotterbolag men där det svenska moderföretaget har tecknat ATP-förbindelse med riksförsäkringsverket. De nya bestämmelserna bör tillämpas fr.o.m. utgiftsåret 1982.

I fråga om bedömningen av vilka lönedelar som skall anses vara betingade av ökade levnadskostnader och andra särskilda förhållanden i sysselsättningslandet bör de förut återgivna bestämmelserna i 32 § 3 mom. kommunalskattelagen och anvisningarna till denna bestämmelse vara vägledande. Riksförsäkringsverket har möjlighet att meddela närmare föreskrifter.

Vad jag här har anfört föranleder ändringar i 11 kap. 2 § AFL och 2 kap. 4 § lagen om socialavgifter. I 11 kap. 2 § första stycket i) AFL bör samtidigt göras en formell ändring som föranleds av upphörandet av den s.k. bistånds- och katastrofutbildningen. (Prop. 1980/81:117, UU 23, rskr 271).

2.4 Sjukpenning m.m. på grundval av utländska inkomster

Den som är försäkrad enligt AFL skall, om han är bosatt i Sverige, vara inskriven i allmän försäkringskassa fr. o. m. den månad då han fyller 16 år. Sjukpenningförsäkringen omfattar alla inskrivna förvärvsarbetande. Dessutom omfattas den s.k. hemmakeförsäkrade.

För varje sjukpenningförsäkrad förvärvsarbetande fastställer försäkringskassan en sjukpenninggrundande inkomst. Därmed avses den inkomst i pengar eller naturaförmåner i form av kost, bostad eller bil som den försäkrade kan antas komma att få av eget arbete under det närmaste året antingen som arbetstagare (inkomst av anställning) eller på annan grund (inkomst av annat förvärvsarbete). Vid beräkningen av den sjukpenninggrundande inkomsten bortses från den del av årsinkomsten som överstiger sju och en halv gånger basbeloppet.

Den sjukpenninggrundande inkomsten har betydelse inte bara för rätten till sjukpenning enligt AFL utan även för andra förmåner, t.ex. föräldrapenning enligt AFL samt sjukpenning och livränta enligt lagen om arbetsskadeförsäkring.

I den sjukpenninggrundande inkomsten kan ingå ersättning från en utländsk arbetsgivare. Om arbetet har utförts här i Sverige för den utländske arbetsgivarens räkning, gäller att arbetsgivaren är skyldig att betala avgifter. Om däremot arbetet utförts i arbetsgivarens verksamhet utomlands, är den utländske arbetsgivaren inte avgiftsskyldig till den svenska socialförsäkringen. Oavsett detta omfattas alltså den anställde av sjukpenningförsäkringen under förutsättning att han alltså anses bosatt här i riket. Dessutom har han regelmässigt rätt till motsvarande förmåner i sysselsättningslandet.

En jämförelse kan här göras med vad som gäller i fråga om beräkningen av pensionsgrundande inkomst. Såvitt avser inkomst av anställning från en utländsk arbetsgivare skall hänsyn tas endast till de ersättningar som har utgått till anställda som sysselsatts här i riket eller som tjänstgjort som sjömän ombord på svenska handelsfartyg. Ersättningar som den utländske arbetsgivaren betalat till anställda för arbete utomlands är inte pensionsgrundande. Enda undantaget från detta avser de fall där arbetet utförts åt ett utländskt dotterbolag till ett svenskt bolag och då förutsätts att moderbolaget har tecknat en ATP-förbindelse med riksförsäkringsverket.

I departementspromemorian har föreslagits att den som för en utländsk arbetsgivares räkning utför arbete i utlandet inte skall ha rätt att uppbära sjukpenning eller andra inkomstrelaterade förmåner på grund av inkomsten från det arbetet.

Förslaget i promemorian har i huvudsak lämnats utan erinran av remissinstanserna. Riksförsäkringsverket anser dock att förslaget behöver närmare analyseras och preciseras. Försäkringsrätten för Södra Sverige uttalar att, såvitt gäller förmåner enligt lagen om arbetsskadeförsäkring, vars syfte är att gottgöra all den inkomstförlust som uppkommit genom arbetsskadan, den föreslagna ändringen medför att detta syfte inte alltid uppnås.

För egen del vill jag framhålla att ett samband bör råda mellan rätten till inkomstrelaterade socialförsäkringsförmåner och avgiftsskyldigheten. Ett sådant samband föreligger inte i fråga om ersättningar från utländska arbetsgivare för arbete som har utförts i arbetsgivarens verksamhet utomlands. Dessa ersättningar kan som redan nämnts ingå i underlaget för den sjukpenninggrundande inkomsten utan att arbetsgivaren kan åläggas motsvarande avgiftsskyldighet. Den anställde är dessutom normalt försäkrad i sysselsättningslandet. I denna situation bör inkomsten från den utländske arbetsgivaren inte räknas in i underlaget för den sjukpenninggrundande inkomsten enligt AFL, vilket skulle innebära en dubbelförsäkring. Detta gäller även andra förmåner som beräknas med ledning av den sjukpenninggrundande inkomsten, t.ex. motsvarande förmåner i arbetsskadeförsäkringen. Den här förordade lösningen överensstämmer med den som valts i den nya nordiska socialkonventionen och som går i linje med principerna i övriga konventioner. I dessa övriga konventioner har det dock av tekniska skäl inte varit möjligt att helt förhindra dubbelförsäkring med tillämpning av de

nuvarande svenska bestämmelserna, vilket är ett ytterligare skäl för den här förordade förändringen.

Förslaget har betydelse endast i de fall inkomsten härrör från en utländsk arbetsgivares verksamhet utom riket. Om den däremot härrör från en verksamhet som den utländske arbetsgivaren driver här i Sverige, ingår inkomsten i underlaget för den sjukpenninggrundande inkomsten.

Jag förordar således att som inkomst av anställning vid beräkningen av sjukpenninggrundande inkomst inte räknas ersättning från en utländsk arbetsgivare för arbete som utförts i arbetsgivarens verksamhet utom riket. Vad jag nu har anfört föranleder ändring i 3 kap. 2 § AFL. Ändringen bör träda i kraft den 1 juli 1982. Av administrativa skäl bör försäkringskassan beakta inskränkningen beträffande den sjukpenninggrundande inkomsten först i anslutning till registrering av nya inkomstuppgifter som lämnas efter ikraftträdandet. Riksförsäkringsverket har möjlighet att meddela närmare föreskrifter.

2.5 Ersättningsbeloppen för sjukvård utomlands

Den allmänna försäkringen ersätter – som tidigare har nämnts – i begränsad omfattning utgifter för vård utomlands enligt kungörelsen (1962:388) angående ersättning för sjukvård utom riket enligt lagen om allmän försäkring. Läkarvård utom riket ersätts med tre fjärdedelar av läkarens arvode. Detta arvode får dock inte beräknas till högre belopp än 25 kr., vilket innebär att ersättningen är högst 18 kr. 75 öre för läkarvård utomlands. I fråga om sjukhusvård utomlands får ersättningen inte beräknas till högre belopp än 35 kr. per dag. I nu nämnda belopp ingår ersättning för läkemedel.

I departementspromemorian har anförts att ersättningarna för vård utomlands utgår med så låga belopp att de framstår som helt meningslösa och att de administrativa kostnaderna är betydande i förhållande till utbetalda belopp. I promemorian har – såvitt avser andra än de som enligt promemorian skulle omfattas av särreglerna för utsända – föreslagits att ersättningsrätten slopas för andra kategorier än här bosatta ombordanställda på svenska handelsfartyg.

Förslaget har lämnats utan erinran av remissinstanserna. Försäkringsrätten för Södra Sverige ifrågasätter dock om inte ändringen också borde få konsekvenser för de ombordanställda.

I likhet med vad som har uttalats i promemorian anser jag att nu utgående ersättningar för vård utomlands kräver alltför stora administrativa kostnader i förhållande till utbetalda belopp. Frågan får en bättre lösning genom konventioner och privata försäkringar. I konventioner söker man tillförsäkra dem som vistas utomlands ett grundläggande skydd genom direkta bestämmelser och utan ersättningar mellan länderna. Detta har uppnåtts i de konventioner som gäller de nordiska länderna, Förbundsrepubliken Tysk-

land, Österrike, Storbritannien, Portugal och Frankrike. I fråga om kortare vistelser utomlands brukar resenärer dessutom regelmässigt förse sig med en reseförsäkring. Vidare kan i nödfall lämnas bistånd enligt lagen (1973:137) om ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet m.m.

Vad som nu har anförts gäller även i fråga om de ombordanställda. I deras fall tillkommer det skydd som de har genom sjömanslagens bestämmelser om förmåner vid sjukdom.

Jag förordar således att ersättningsrätten enligt kungörelsen (1962:388) angående ersättning för sjukvård utom riket enligt lagen om allmän försäkring upphävs vid 1982 års utgång. Det ankommer på regeringen att besluta om de ändringar som jag har förordat. Jag avser att senare återkomma till regeringen med förslag om upphävande av nämnda kungörelse. Härefter kommer sjukvård utomlands att ersättas enbart i de fall som avses i gränssjukvårdskungörelsen (1962:390).

2.6 Kostnader

Ett genomförande av förslaget om ändrad innebörd av bosättningsbegreppet på socialförsäkringsområdet kommer att innebära att antalet fall med dubbla avgifter och dubbla förmåner minskar. Förslaget får betydelse främst i de fall anställda har sänts ut för arbete i ett land med vilket Sverige inte har ingått någon konvention på socialförsäkringsområdet. Vidare kommer ett genomförande av förslagen om beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten och om sjukpenning på grundval av utländska inkomster medföra att bättre överensstämmelse uppnås mellan förmåner och avgifter. Det rör sig om marginella förändringar i socialförsäkringens kostnader för förmåner och intäkter genom avgifter. Försäkringens totala ekonomiska situation får antas bli oförändrad.

Förslaget om slopandet av nuvarande begränsade ersättningar för sjukvård utomlands föranleder minskningar av utbetalningarna från socialförsäkringen. Anledningen till att detta förslag läggs fram är emellertid, som tidigare har framhållits, att de administrativa kostnaderna är betydande i förhållande till utbetalda belopp. För försäkringens totala ekonomiska situation rör det sig dock om marginella förändringar.

3 Avgiftsskyldighet för arvoden för skiljemannauppdrag

Jag skall här behandla en framställning från Stockholms Handelskammare och Stockholms Handelskammares skiljedomsinstitut om avgiftsfrihet för arvoden för skiljemannauppdrag i fall där en eller båda parter är av utländsk nationalitet.

I en fråga av tvistemåls beskaffenhet, om vilken förlikning kan träffas, kan parterna överenskomma att tvisten skall avgöras av en eller flera skiljemän. Även frågor om ersättning för skada på grund av brott kan hänskjutas till

avgörande av skiljemän. Parterna i skiljeförfarandet är i socialförsäkringshänseende att anse som uppdragsgivare i förhållande till skiljemännen. I överensstämmelse med vad som gäller i fråga om lön vid anställningsförhållanden skall uppdragsgivarna betala arbetsgivaravgifter på utgivna ersättningar för uppdrag som har utförts här i riket. Både svenska och utländska uppdragsgivare är skyldiga att betala avgifter. Har uppdraget utförts av en person som ett led i en av honom bedriven förvärvsverksamhet, t.ex. advokatverksamhet, skall arbetsgivaravgifter emellertid betalas endast om uppdragsgivaren och uppdragstagaren kommit överens härom genom ett s.k. likställighetsavtal. Om i sistnämnda fall likställighetsavtal inte har träffats, skall uppdragstagaren betala egenavgifter.

I framställningen från Stockholms Handelskammare och dess skiljedomsinstitut har anförts bl.a. följande. Sverige har under senare år i allt större utsträckning kommit att tilldra sig intresse i internationella skiljedomsammanhang. I ett stort antal affärskontrakt mellan utländska parter – särskilt i öst/västhandeln – har intagits skiljeklausuler som hänvisar parterna till att lösa eventuella tvister genom skiljeförfarande i Sverige. Ofta hänvisas därvid till Stockholms Handelskammare och dess skiljedomsinstitut. Den positiva syn som man i andra länder har på Sverige i skiljedomsammanhang kan emellertid komma att skadas till följd av de svenska avgiftsbestämmelserna. Parter i skiljeförfaranden upplever sig knappast som uppdragsgivare i förhållande till skiljemännen. Skiljeförfarandets domstolsliknande karaktär, sättet på vilket skiljemännen utses, kostnadsfördelningen mellan parterna etc. gör att lagstiftningens konstruktion avseende relationen uppdragsgivare/uppdragstagare inte passar in på förhållandet mellan parter och skiljemän. Åtskilliga kunde säkerligen också uppleva krav från de svenska myndigheterna som icke önskvärd statlig befattning med skiljeförfarandet liksom många kunde känna oro ur sekretessynpunkt. Det finns därför anledning befara att utländska parter, särskilt parter från statshandelsländer och andra länder med skatte- och avgiftssystem som avviker från det svenska, om de konfronteras med krav från de svenska myndigheterna, i framtiden skulle undvika att förlägga skiljeförfarandet till Sverige.

För egen del vill jag framhålla följande. Det är självfallet i linje med Sveriges utrikespolitiska strävanden om svenska organ kan spela en aktiv roll som instrument för att slita internationella tvister. I socialförsäkringshänseende gäller som redan nämnts att parterna i skiljeförfarandet är att anse som uppdragsgivare i förhållande till skiljemännen. Utländska parter i skiljeförfaranden är, i likhet med svenska parter, skyldiga att betala arbetsgivaravgifter på utgivna ersättningar till skiljemännen för uppdrag som utförts här i riket, om inte uppdraget ingår som ett led i en av skiljemannen bedriven förvärvsverksamhet. En stor restriktivitet måste iaktas när det gäller att införa regler om undantag från skyldigheten att betala arbetsgivaravgifter på utgivna uppdragsersättningar. Särskilt bör beaktas intresset av att bibehålla enhetliga regler i fråga om uppdragsgivares avgiftsskyldighet. Enbart den

omständigheten att utländska parter i skiljeförfaranden har svårt att se sig som uppdragsgivare är otillräcklig för att motivera ett undantag från huvudregeln.

Utgångspunkten i framställningen från Stockholms Handelskammare och dess skiljedomsinstitut är att de krav på arbetsgivaravgifter som framställs mot utländska parter i skiljeförfaranden motverkar strävandena att förlägga internationella skiljeförfaranden till Sverige. Jag anser, främst med hänsyn till skiljeförfarandets domstolsliknande karaktär och det sätt på vilket skiljemännen utses, att avgiftsfrihet kan komma i fråga i fall där skiljeförfarandets anknytning till Sverige är svag. Jag avser då de fall där båda parter är av utländsk nationalitet men skiljeförfarandet anordnas så att det anses äga rum i Sverige. Som jämförelse kan nämnas att en uppdragsgivare redan enligt gällande rätt inte är skyldig att betala arbetsgivaravgifter på ersättningar till svenska skiljemän för uppdrag som har utförts utomlands.

Jag har från riksförsäkringsverket inhämtat att ett undantag av nu angiven innebörd inte skulle komplicera avgiftsdebiteringen.

Jag förordar således att vid bestämmande av avgiftsunderlaget för arbetsgivaravgifter bortses från ersättningar för skiljemannauppdrag i fall där parterna i skiljeförfarandet är av utländsk nationalitet. Detta innebär att avgiftsbefrielsen inte gäller i fall där en av parterna är svensk. Vad jag här har anfört föranleder ändring i 2 kap. 4 § lagen (1981:691) om socialavgifter. De nya reglerna bör tillämpas första gången i fråga om arbetsgivaravgifter som avser utgiftsåret 1982.

4 Val av karenstid för egenföretagare

Jag avser här att ta upp en fråga om val av karenstid i sjukpenningförsäkringen för egenföretagare som är födda åren 1924–1926 och vid utgången av år 1981 hade undantagande från ATP.

En egenföretagare hade före år 1982 möjlighet att begära undantagande från ATP såvitt avsåg inkomst av annat förvärvsarbete än anställning. Undantagandet omfattade, förutom försäkringen för tilläggspension, även sjukpenningförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen.

I enlighet med förslag i prop. 1980/81:178 om förenklade regler för socialförsäkringsavgifter beslutade riksdagen att möjligheten för egenföretagare att stå utanför ATP skulle avskaffas vid utgången av år 1981 (SfU 1980/81:28, rskr 406). De personer som är födda år 1923 eller tidigare och som under år 1981 haft undantagande från ATP har dock möjlighet att också i fortsättningen stå utanför försäkringen om de så önskar.

De egenföretagare som är födda år 1924 eller senare och som varit undantagna från ATP har alltså obligatoriskt anslutits till försäkringen för tilläggspension samt till sjukpenningförsäkringen och arbetsskadeförsäkringen. I fråga om sjukpenningförsäkringen gäller enligt huvudregeln i 3 kap.

11 § AFL en karenstid av 93 dagar för den som tidigare har haft undantagande. Den som inte har fyllt 55 år samt har god hälsa har enligt gällande regler möjlighet att välja en försäkring med kortare karenstid eller utan karenstid. Denna valmöjlighet har med hänsyn till åldersgränsen 55 år inte stått öppen för de egenföretagare som är födda åren 1924–1926 och som till utgången av år 1981 haft undantagande från ATP.

Jag anser att även egenföretagare födda åren 1924–1926 övergångsvis bör ges en valmöjlighet i fråga om karenstid i sjukpenningförsäkringen till följd av att ett undantagande från ATP obligatoriskt har upphört att gälla. För dessa egenföretagare bör till utgången av år 1982 den i 3 kap. 11 § AFL angivna åldersgränsen 55 år inte tillämpas. Väljer egenföretagaren att frågå den längre karenstiden, blir – om de i lagrummet föreskrivna villkoren i övrigt är uppfyllda – ändringen gällande fr.o.m. månadsskiftet efter det att framställningen gjordes hos försäkringskassan. Den begränsade grupp egenföretagare som det gäller bör underrättas av försäkringskassorna om denna valmöjlighet.

Vid tillämpningen av 3 kap. 11 § AFL bör således till utgången av år 1982 åldersgränsen 55 år inte gälla för de egenföretagare som är födda åren 1924–1926 och som vid utgången av år 1981 hade undantagande från ATP. Vad jag nu har anfört föranleder ändring i punkt 2 övergångsbestämmelserna till lagen (1981:692) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

5 Skyldighet för myndigheter m.fl. att lämna uppgifter till försäkringskassorna i ärenden om barnbidrag och bidragsförskott

I 20 kap. 9 § lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL) föreskrivs en skyldighet för statliga och kommunala myndigheter, arbetsgivare och försäkringsinrättningar att på begäran lämna försäkringsdomstolar, riksförsäkringsverket, allmänna försäkringskassor och lokala skattemyndigheter uppgifter för namngivna personer rörande förhållanden, som är av betydelse för tillämpningen av lagen. Ifrågavarande bestämmelse är en sådan i lag föreskriven uppgiftsskyldighet, som enligt 14 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) bryter sekretess hos en myndighet.

De allmänna försäkringskassorna administrerar – förutom de förmåner som AFL reglerar – bl.a. även barnbidrag och bidragsförskott. Varken lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag eller lagen (1964:143) om bidragsförskott innehåller någon motsvarighet till 20 kap. 9 § AFL.

Riksförsäkringsverket har i en skrivelse till socialdepartementet anfört att försäkringskassorna har stora problem i de fall kassorna behöver uppgifter i barnbidrags- och bidragsförskottsärenden. Verket föreslår därför att bestämmelser motsvarande den i 20 kap. 9 § AFL skall införas i lagarna om barnbidrag och bidragsförskott.

Riksförsäkringsverket framhåller att försäkringskassorna i samband med handläggningen av bidragsförskottsärenden måste ta ställning till huruvida det fastställda underhållsbidraget är skäligt i förhållande till den underhållsskyldiges betalningsförmåga. Detta kan vara aktuellt dels när en ansökan om bidragsförskott skall prövas första gången, dels när kassan fått kännedom om att förhållandena ändrats. I de fall underhållsbidraget har fastställts genom medverkan av socialförvaltningen finns enligt riksförsäkringsverket betydelsefulla uppgifter hos kommunen. Dessa uppgifter är till följd av sekretessreglerna inom socialtjänsten (7 kap. 4 § sekretesslagen) i praktiken regelmässigt inte åtkomliga för försäkringskassan om inte den underhållsskyldige lämnat sitt samtycke till att uppgifterna lämnas ut. Den underhållsskyldige saknar å sin sida oftast anledning att ge sitt samtycke med hänsyn till syftet med kassans begäran om uppgifter. Om kassan finner att underhållsbidraget är för lågt med tanke på hans betalningsförmåga, kan nämligen resultatet bli att talan om högre underhållsbidrag väcks mot honom.

I samband med ansökan om eftergift av försäkringskassans återkrav av underhållsbidrag behöver vidare försäkringskassan uppgifter från kommunen om den underhållsskyldiges ekonomiska och framför allt sociala förhållanden. Dessutom finns behov av att ta del av den underhållsskyldiges självdeklaration. Enligt riksförsäkringsverket tolkas sekretesslagen på sådant sätt att försäkringskassan i regel inte får del av deklara-tionshandlingarna utan deklarantens samtycke. Även i eftergiftssammanhang är de underhållsskyldiga ointresserade av att lämna sådant samtycke. På grund av de svårigheter som sekretesslagen medför tvingas kassorna att fatta beslut på ett otillfredsställande underlag.

När det gäller barnbidragsärenden anser riksförsäkringsverket att problemen inte är lika stora. I flertalet fall behöver några vidlyftiga utredningar inte företas, men de fall som kräver en noggrann utredning medför behov av att inhämta uppgifter från många myndigheter, varvid svårigheter uppstår.

Efter remiss har yttranden över riksförsäkringsverkets skrivelse avgetts av socialstyrelsen, riksskatteverket, Svenska kommunförbundet och ensamförälder-kommittén.

Riksskatteverket, kommunförbundet och ensamförälder-kommittén tillstyrker riksförsäkringsverkets förslag. Riksskatteverket anser att såväl praktiska skäl som rättvisekrav påkallar att reglerna för informationsutbytet klargörs. Kommunförbundet vitsordar att sekretesslagen i allmänhet lägger hinder i vägen för de kommunala myndigheterna att lämna försäkringskassorna uppgifter som behövs i ärenden om barnbidrag och bidragsförskott. Ensamförälder-kommittén framhåller att om försäkringskassan inte får tillgång till de uppgifter som motiverat ett lågt underhållsbidrag så löper barnet risk att inte få det utfyllnadsbidrag från kassan som annars skulle utgå.

Socialstyrelsen däremot avstyrker riksförsäkringsverkets förslag och hänvisar till de riktlinjer och allmänna råd som socialstyrelsen utfärdat i

samråd med riksförsäkringsverket för att underlätta samarbetet mellan kommunerna och försäkringskassorna. I dessa framhålls att den enskilde genom ett medgivande kan efterge sekretessen. Vidare kan försäkringskassan begära av vårdnadshavaren att denne med stöd av sin rätt till partsinsyn hos kommunen införskaffar de uppgifter försäkringskassan behöver. Även ärenden om barnbidrag är i första hand en fråga mellan de bidragsberättigade och försäkringskassan. När det gäller ansökan om eftergift av försäkringskassans återkrav av underhållsbidrag ligger det enligt socialstyrelsen i den enskildes eget intresse att lämna erforderliga uppgifter. Beträffande inhämtande av samtycke kan man vidare reducera arbetet genom införande av vissa rutiner.

För egen del vill jag anföra följande. Uppgifter som är av betydelse för försäkringskassornas tillämpning av bestämmelserna om bidragsförskott och allmänna barnbidrag är ofta sekretesskyddade hos andra myndigheter och kan för närvarande i många fall inhämtas först efter samtycke från berörda enskilda personer. I och för sig ligger det enligt min mening i den enskildes intresse att samtycka till att behövliga uppgifter inhämtas. Om han vägrar att lämna sådant samtycke måste det nämligen beaktas i ärendet, och medför vägran att lämna samtycke att utredningen i ärendet blir ofullständig måste detta enligt sakens natur gå ut över den som bär ansvaret för ofullständigheten. Om en person exempelvis ansöker om eftergift av återbetalningsskyldighet för bidragsförskott men genom vägran att lämna samtycke hindrar försäkringskassan att inhämta behövliga uppgifter om de ekonomiska förhållandena bör den normala följden bli att eftergift inte medges. Motsvarande gäller givetvis vid ansökan om en förmån. Som socialstyrelsen anför i sitt remissyttrande bör det därför i och för sig normalt vara möjligt att få erforderliga uppgifter på frivillig väg.

Enligt riksförsäkringsverket har försäkringskassorna dock stora problem med att inhämta samtycken från enskilda och att argumentera med andra myndigheter. En prövning måste vidare göras av varje enskild begäran om utlämnande av uppgifter. Detta innebär – förutom risk för att bedömningen kan variera från fall till fall – en kostsam och tidsödande procedur. Införs en uppgiftsskyldighet åstadkommer man en angelägen förenkling av arbetsrutinerna inom försäkringskassorna. Några integritetssynpunkter som talar emot förslaget föreligger enligt min mening inte. Mot bakgrund av vad jag förut framhållit om verkan av att utredningen i ett ärende blir ofullständig ligger det tvärtom i själva verket ofta i dens intresse, som uppgifterna gäller, att de inhämtas.

Av praktiska skäl förordar jag därför att bestämmelser om uppgiftsskyldighet motsvarande den i 20 kap. 9 § AFL införs i lagarna om bidragsförskott respektive barnbidrag.

6 Tillsättning av assessorstjänster hos försäkringsrätterna

Den 1 januari 1979 infördes en ny besvärsorganisation inom socialförsäkringen. Den innebar att tre regionala försäkringsrätter inrättades för att fungera som besvärsinstans mellan de allmänna försäkringskassorna och försäkringsöverdomstolen.

Försäkringsrätterna är kollegiala domstolar som är indelade i avdelningar. Varje avdelning består av sex eller sju domare – varav två försäkringsrättsråd och fyra eller fem försäkringsrättsassessorer – , ett antal föredragande och kanslipersonal. Avdelningens arbete leds av ett av försäkringsrättsråden som ordförande, med biträde av det andra rådet som vice ordförande.

Enligt 5 § lagen (1978:28) om försäkringsdomstolar, tillsätts tjänsterna som försäkringsrättsråd och försäkringsrättsassessor av regeringen. Assessorstjänsterna tillsätts enligt försäkringsrättsinstruktionen (1978:633) efter förslag från respektive försäkringsrätt. Dessa tjänster ledigförklaras i vanlig ordning.

Försäkringsrätterna har nu varit i funktion i drygt tre år. Förfarandet för tillsättning av assessorstjänsterna, med förslag från försäkringsrätten, avvaktande av besvärstid och regeringsbeslut, innebär en tidsödande procedur som hämmar rätternas möjligheter att arbeta rationellt. Särskilt med hänsyn till rätternas besvärande balanssituation är det angeläget att undvika sådan tidsutdräkt. Erfarenheten visar också att regeringen i allmänhet har följt försäkringsrätternas förslag vid tillsättningen av assessorstjänsterna.

Jag förordar av dessa skäl – och mot bakgrund av de allmänna decentraliseringssträvandena i statsförvaltningen – att det skall ankomma på försäkringsrätterna att själva tillsätta tjänster som försäkringsrättsassessor.

Enligt 5 § lagen om försäkringsdomstolar skall även andra än jurister kunna få tjänst som yrkesdomare i försäkringsrätt om det föreligger särskilda skäl. I den proposition (prop. 1977/78:20), som låg till grund för inrättande av de nuvarande försäkringsrätterna, framhöll dåvarande departementschefen att han fann det värdefullt att ha en möjlighet att till försäkringsrätt knyta personer med erfarenhet av handläggningen i försäkringskassa som domare, oavsett att de inte var jurister. Även kvalificerade tjänstemän hos t.ex. riksförsäkringsverket utan juridisk utbildning borde kunna komma i fråga. Mitt förslag om delegering till försäkringsrätterna innebär inte någon ändring i detta avseende. Jag ansluter mig till den tidigare bedömningen att det är värdefullt att till försäkringsdomstolarna få en bred rekrytering såväl från andra domstolar som från förvaltningen i övrigt, främst riksförsäkringsverket och försäkringskassorna. Detta gäller givetvis i hög grad redan vid rekryteringen av föredragande till försäkringsrätterna.

7 Delpensionsbestämmelserna för uppdragstagare

Jag vill här också anmäla en fråga om behandlingen av vissa uppdragsinkomster vid beräkningen av delpension.

Delpension kan beviljas den som har fyllt 60 år och minskar sin arbetstid i förvärsarbete och därefter arbetar minst 17 timmar per arbetsvecka. Den som efter arbetstidsminskningen förvärsarbetar enbart som anställd har rätt till delpension om han har minskat arbetstiden med i genomsnitt minst fem timmar per arbetsvecka. Egenföretagare och uppdragstagare har inte möjlighet till samma fingerade minskning av arbetstiden utan får endast minska arbetstiden med minst hälften. Vid beräkning av delpension för en arbetstagare utgör pensionsunderlaget skillnaden mellan förvärsinkomsten under normal arbetstid före övergången till deltidsarbetet och den beräknade inkomsten av deltidsarbetet. Skillnaden i förvärsinkomst får inte beräknas högre än skillnaden i sjukpenninggrundande inkomst före och efter arbetstidsminskningen. För egenföretagare och uppdragstagare beräknas pensionsunderlaget till hälften av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten för de tre åren närmast före arbetstidsminskningen. För uppdragstagare vars inkomst är att hänföra till inkomst av tjänst beräknas dock underlaget till hälften av den sjukpenninggrundande inkomsten före arbetstidsminskningen. Den som har ett uppdrag som bisyssla vid sidan av sitt huvudsakliga förvärsarbete kan på begäran få sin rätt till delpension bedömd med bortseende från bisysslan. Detta förutsätter bl.a. att arbetstiden för uppdraget beräknas uppgå till i genomsnitt högst tio timmar per arbetsvecka.

Socialförsäkringsutskottet avstyrkte i betänkandet 1979/80:19 bifall till en motion om sådant tillägg i 6 § lagen (1979:84) om delpensionsförsäkring att med förvärsarbete som anställd skulle jämföras fackliga och politiska förtroendeuppdrag som arbetstagare utför under tid då de åtnjuter ledighet från sitt ordinarie arbete och får vidkännas inkomstavdrag. Utskottet erinrade om att en likalydande motion avslagits vid behandlingen av propositionen 1978/79:69 om delpension för egenföretagare och uppdragstagare. I en reservation yrkades bifall till motionen. Riksdagen biföll reservationen (rskr 1979/80:337).

Riksdagsskrivelsen överlämnades till riksförsäkringsverket som i sin rapport Erfarenheter av delpensioneringen t.o.m. augusti 1980 redovisar de svårigheter som är förenade med olika uppdragstagares rätt till delpension. Dessa svårigheter avser främst avgränsning av personkretsen och bestämmande av normal arbetstid för dessa yrkesutövare. Verket framhåller att det inte finns något samband mellan den tid som går åt för att utföra fackligt eller politiskt förtroendearbete och tiden för ledighet från det vanliga arbetet. I rapporten lägger verket fram ett förslag som avviker från motionens, nämligen att allt arbete som en anställd utför på grund av fackligt eller politiskt förtroendeuppdrag i delpensionshänseende skall anses som arbete som anställd. Verket anför samtidigt att de svårigheter som var motivet till att

uppdragstagare skulle behandlas som egenföretagare kvarstår. Verket överlämnar åt regeringen att utfärda bestämmelser om avgränsning av de kategorier av fackliga och politiska förtroendemän som skall omfattas.

När delpensionsförsäkringen infördes omfattade den enbart anställda. Det förutsattes att den försäkrades arbetstid samt inkomsten efter övergången till deltidsarbete med god säkerhet kunde fastställas. När försäkringen utvidgades till att omfatta egenföretagare och uppdragstagare framhölls att dessa inte utgjorde någon homogen grupp utan bestod av personer som arbetade under vitt skilda betingelser. Svårigheter förelåg att fastställa såväl inkomster som arbetstider (prop. 1978/79:69). Som nyss anförts gäller därför vissa särregler för dessa kategorier.

I den motion som låg till grund för tidigare nämnda riksdagsskrivelse anfördes att de svårigheter som i allmänhet föreligger att fastställa den normala arbetstiden för uppdragstagare inte föreligger för de fackliga eller politiska förtroendemän som är lediga med löneavdrag från sitt ordinarie arbete för att utföra uppdrag. Man menar att den arbetstid som tagits i anspråk för uppdraget och som föreslås grunda rätt till delpension finns registrerad hos arbetsgivaren och dokumenterad på samma sätt som övrig arbetstid. Riksförsäkringsverket försöker i sin rapport att gå en annan väg, nämligen att hela tiden för ett uppdrag skall räknas som arbete som anställd, vilket – som verket framhåller – innebär att svårigheterna att fastställa inkomst och arbetstid kvarstår. Även om schablonregler skulle kunna användas anser jag inte att man skulle kunna uppnå tillfredsställande resultat vare sig med motionärernas eller verkets förslag till lösning. Härtill kommer – främst i fråga om politiska förtroendemän – svårigheterna att avgränsa personkretsen som skall kunna få rätten till delpension bedömd enligt de gynnsammare regler som gäller för anställda.

Frågan om de förtroendevaldas pensionsförhållanden har behandlats i det av kommunaldemokratiska kommittén (Kn 1977:07) framlagda betänkandet (SOU 1982:5) Förtroendevalda i kommuner och landstingskommuner, som f.n. remissbehandlas. Även pensionsbestämmelserna för vissa politiskt tillsatta tjänster på den statliga sidan är föremål för övervägande.

Mot denna bakgrund är jag inte beredd att nu lägga fram förslag om ändring av gällande bestämmelser, som är lika för alla uppdragstagare.

8 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anförat har inom socialdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring,
2. lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring,
3. lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter,
4. lag om ändring i lagen (1981:692) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

5. lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag,
6. lag om ändring i lagen (1964:143) om bidragsförskott,
7. lag om ändring i lagen (1978:28) om försäkringsdomstolar.

Lagen (1981:691) om socialavgifter är av den karaktär att lagrådets yttrande bör inhämtas över ändringar i lagen. Lagrådets arbetsbörda är emellertid för närvarande mycket stor och lagrådets hörande skulle fördröja lagstiftningsfrågans behandling. De föreslagna ändringarna rör enbart detaljer i avgiftsbestämmelserna, samtidigt som det är angeläget att de genomförs snarast möjligt. Med hänsyn härtill anser jag att lagrådets hörande kan underlåtas.

9 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen *dels* föreslår riksdagen att antaga lagförslagen,

dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört i fråga om delpensionsbestämmelserna för uppdragstagare.

10 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Socialförsäkring för vissa utlandsanställda m. m., (Ds S 1981:14)**Departementspromemorians sammanfattning av förslaget****SAMMANFATTNING**

I denna promemoria behandlas i huvudsak frågor om förmåner och avgifter för socialförsäkring för arbetstagare som sänds ut av sin arbetsgivare för arbete utanför Sveriges gränser.

Frågan om de utsändas förmåner och anslutande avgifter representerar problem både för den utsände och för arbetsgivaren. Problemen har accentuerats med hänsyn till den hårda konkurrens som svenska företag utsätts för av utländska företag i fråga om projekt utomlands. Det förefaller inte realistiskt att räkna med att arbetsgivarnas avgiftsproblem och förmånsfrågorna rörande de utsända skall lösas genom att konventioner skulle slutas med alla aktuella länder. Det kan därför övervägas om inte utsändningsregler som gäller när inte annat har bestämts genom konvention bör införas i den svenska lagstiftningen.

Fr. o. m. den 1 januari 1982 gäller en ny lag om socialavgifter som innehåller enhetligare och enklare regler för beräkningen av bl. a. arbetsgivaravgifter. De nuvarande basbelopps- och maximeringsavdragen slopas vid beräkningen av ATP-avgiften. I likhet med vad som f. n. gäller för övriga socialförsäkringsavgifter skall ATP-avgiften i fortsättningen beräknas på hela lönesumman. Tillkomsten av denna nya lagstiftning föranleder att de här ifrågakommande problemen bör lösas med förtur.

Här framläggs vissa förslag som, om de genomförs, innebär en uttrycklig reglering beträffande de utsända. I samband härmed tas upp vissa konsekvensfrågor rörande andra kategorier. Sålunda behandlas frågan om vissa s. k. utländska inkomster skall få ligga till grund för inkomstrelaterade förmåner från den svenska socialförsäkringen och vidare behandlas vissa frågor om innebörden av bosättningsbegreppet. Slutligen frågan om ersättning för sjukvård utomlands.

Utsända

Den svenska allmänna försäkringen tillhandahåller inte alltid det skydd som krävs för att utsänd arbetskraft skall få sitt försäkringsbehov täckt. Exempelvis ersätts sjukvård i utlandet med mycket låga schablonbelopp. Familjemedlemmarna till en utsänd behandlas, i enlighet med försäkringens grundregel att försäkringen är individuell, som självständiga individer. Detta kan leda till inkonsekvenser mellan den utsändes och familjemedlemmarnas rätt till samma förmån.

En arbetsgivare skall i allmänhet erlagga ATP-avgift för ersättning som

utgått till av honom utomlands sysselsatta svenska medborgare. Beträffande övriga arbetsgivaravgifter gäller att avgift skall erläggas för den som är försäkrad enligt lagen om arbetsskadeförsäkring (LAF). Denna lag, och före den yrkesskadeförsäkringslagen, har således en nyckelfunktion för avgiftsplikten.

Därtill kommer att arbetsgivare som sänder ut personal för arbete utomlands uppger att avgift måste betalas inte endast till svensk socialförsäkring utan även till utländsk sådan, samt att det förekommer att också privat försäkring måste tecknas. Den utsända personalen skiljer sig väsentligt från andra grupper som vistas utomlands på tjänsteresa eller av annan orsak. Det synes därför motiverat att denna grupp behandlas i särskild ordning beträffande dess tillhörighet till den svenska försäkringen. Gruppen utsända har så stark anknytning till svenska villkor att det finns fog för att ge den gruppen en särskild status. Det överensstämmer med internationellt vedertagna principer i konventionsförhandlingar att utsänd arbetskraft särbehandlas i förhållande till övriga persongrupper.

Om man önskar särskilt skydda den personkrets av utsända arbetstagare som här åsyftas, behövs uttryckliga bestämmelser i bl. a. lagen om allmän försäkring (AFL).

Ofta åtföljs en utsänd till utlandet av familjemedlemmar, och i sådant fall synes det befogat att ge lika rätt åt medföljande make och barn.

Begreppet utsändning behöver begränsas i tiden. Den som är utomlands på grund av tjänsteresa kan ej betraktas som utsänd. Han uppbär under utlandsvistelsen, som väl i regel sträcker sig över högst några veckor, sin lön i vanlig ordning och får därtill ersättning för sina resekostnader. Om arbetsgivaren och arbetstagaren däremot träffar avtal om tjänstgöringsort, särskild lön, bostadsfrågor m. m. för en längre tid, torde parterna vara överens om uppdragets karaktär av utsändning. Någon fråga om minsta tid för att utsändning i detta sammanhang skall anses föreligga torde därför inte uppkomma. Å andra sidan bör det bestämmas hur långa utsändningstider som skall falla under särreglerna. Det föreslås beträffande andra än de av staten utsända en begränsning, nämligen att endast utsändningsperioder om högst 36 månader godtas.

Ersättning för läkar- och sjukhusvård i utlandet utgår f. n. med låga belopp. De utsända bör – mot bakgrund av tidigare lämnad motivering – få dessa försäkringsförmåner förbättrade, och det är naturligt att ersättningen bestäms till att utgå för faktiska kostnader, motsvarande nödvändiga kostnader vid reglering av arbetsskada. Samtidigt bör de utsända tillerkännas rätt till tandvård också i utlandet. Avdrag bör göras för de patientavgifter som skulle uttagits i Sverige. Detsamma gäller sjukpenningavdrag vid sjukhusvård.

Rätten till sjuk- och föräldrapenning bör också bestå under utsändningstiden.

Enligt praxis anses en utsänd vara försäkrad enligt LAF under första

utlandsåret. Med hänsyn till det föreslagna utsändningsbegreppet bör LAF förses med en bestämmelse om att en utsänd är försäkrad enligt LAF under hela den tänkta skyddstiden för de utsända arbetstagarna.

Allmänt barnbidrag bör utgå, liksom övriga förmåner som tillkommer här i landet bosatta personer.

Arbetsgivare med utsänd personal erlägger f. n. avgift även på sådana delar av den anställdes lön som helt betingas av ökade levnadskostnader i sysselsättningslandet. Befogad kritik har framförts häremot. Därför bör man bortse från sådana lönedelar och basera avgiften på en lön för den utsände, beräknad i svenska kronor och i övrigt efter principer som gäller vid löneförhandlingar rörande värdet av en tjänst. Man kan påräkna ett rättvisande resultat efter sedvanliga diskussioner mellan arbetstagar- och arbetsgivar sidan. Naturaformåner tillkommer efter sedvanlig värdering. Pensionsgrundande inkomst beräknas också på den sålunda bestämda lönen. Samtidigt får arbetsgivaren betala arbetsgivaravgifter som grundas på nämnda lön.

Utsändningsbegreppet har konstruerats fakultativt så att arbetsgivare och arbetstagare genom kollektivavtal kan komma överens huruvida de tilltänkta särskilda reglerna för utsända skall utnyttjas eller inte.

Väljer de att använda det nya utsändningsbegreppet, utgår förbättrade förmåner och arbetsgivaren erlägger avgifter under utsändningstiden. I motsatt fall erhåller arbetstagaren och dennes familj i princip inte förmåner från försäkringen, och arbetsgivaren erlägger inte avgifter. Några inskränkningar i nuvarande bestämmelser om ATP avses emellertid inte. En svensk medborgare som är utsänd av svensk arbetsgivare skall alltså även i det senare fallet tillhöra ATP-systemet och arbetsgivaren erlägga motsvarande ATP-avgift.

Den lösning av frågorna om socialförsäkring för utsänd arbetskraft som här redovisats har tillkommit efter samråd med en för LO, PTK och SAF gemensam arbetsgrupp som tillsatts för att överväga frågor om utlandsanställning.

Som en konsekvens av förslagen om särskilda regler för utsänd arbetskraft tas i promemorian upp vissa frågor som berör andra persongrupper än de utsända och där nuvarande regler inte är tillfredsställande. Frågorna är följande.

Utländsk inkomst

Fråga har uppkommit om svenska inkomstrelaterade förmåner skall kunna grundas även på utländska förvärvsinkomster som inte föranlett någon avgift till den svenska försäkringen och sannolikt samtidigt ger rätt till förmåner i annat land. I utländska socialförsäkringssystem grundas vanligen en persons rätt till exempelvis sjukpenning på själva anställningsförhållandet. I Sverige är rätten till sådan förmån knuten till bosättningen.

Det kan nämnas att den här berörda dubbelförsäkringsfrågan är löst beträffande de mest närliggande fallen. De nordiska konventionsreglerna innebär nämligen att, om någon är bosatt i Sverige men har anställning i ett annat nordiskt land, den svenska försäkringen omfattar enbart sjukvårdsförmåner. Anställningsinkomsten ger sjukpenningsskydd i sysselsättningslandet. Har han inkomst av förvärvsarbete även i Sverige (bosättningslandet) fastställs sjukpenninggrundande inkomst (SGI) till att omfatta denna del av inkomsten.

Dubbelförsäkring bör emellertid förhindras även i övriga fall. I AFL bör därför införas en bestämmelse att SGI grundas endast på inkomst av förvärvsarbete i Sverige.

Bosättningsbegreppet

Införandet av begreppet utsänd i lagstiftningen aktualiserar vissa frågor om innebörden av bosättningsbegreppet. Den praxis härom som utformats har på olika grunder ifrågasatts.

En svensk, som lämnar Sverige för att arbeta i ett annat land, kan till följd av nu gällande praxis under första året vara försäkrad såväl i sysselsättningslandet som i Sverige. Detta torde bl. a. i förhållande till länder med vilka Sverige har konvention strida mot vad motparten föreställt sig under förhandlingarna.

Genom tillkomsten av ett antal konventioner under senare år har ifrågasvarande problem accentuerats och det kan ifrågasättas om denna praxis verkligen är motiverad. Dessutom behandlas svenska och utländska medborgare olika, vilket rimmar illa med grundtanken om lika behandling i konventionssammanhang.

I fråga om rätten till barnbidrag har vid tillämpningen tveksamhet uppkommit om bosättningsbegreppet skall vara det skatterättsliga eller det som gäller inom AFL.

Det föreslås att det i författningsform bestäms att för en försäkrad, som lämnat Sverige för att vistas utomlands, bosättningen anses orubbad endast i det fall utlandsvistelsen är avsedd att vara kortare tid än ett år. Detta svarar mot den föreställning, som ligger till grund för ettårsregeln, nämligen att bosättningen inte bryts genom en kortare utlandsvistelse, men innebär att presumtionen vänds i förhållande till nu gällande praxis. Avsikten är att antalet kollisionfall där dubbelförsäkring förekommer skall minskas genom ändringen.

Den tveksamhet som funnits i fråga av tillämpningen om bosättningsbegreppet i barnbidragslagen undanröjs genom bestämmelse om att samma bosättningsbegrepp i princip gäller för rätten till barnbidrag som för förmåner inom AFL.

Sjukvård utomlands

Utöver den förut nämnda utsända personalen är det många olika grupper som lämnar Sverige för längre eller kortare tid. Man kan resa utomlands exempelvis av familjeskäl. Därtill kommer den stora strömmen av turister.

I den mån dessa personer fortfarande anses bosatta i Sverige kan det i förekommande fall utgå ersättning för sjukvård utom riket. Ersättningsbeloppen har sedan länge legat stilla och är således låga. Ersättning utgår för läkarvård utom riket med endast 18 kr. 75 öre, och vid sjukhusvård uppgår den sammanlagda ersättningen för en vårdperiod med högst 35 kr. per dag. Någon ersättning för tandvård, som meddelats utomlands, utgår över huvud taget inte. För resor i samband med sjukvården utgår ej heller någon ersättning.

Som framgår av detta är de nuvarande ersättningarna så låga att de snarast framstår som meningslösa. Administrationskostnaderna är betydande i förhållande till utbetalda belopp. Om man på nyss angivet sätt genomför förbättringar av ersättningarna för de utsända, aktualiseras frågan om motsvarande förbättring för övriga sjukvårdsförsäkrade.

En så genomgripande ändring av ifrågavarande förmåner för nämnda heterogena grupp av utlandsresenärer skulle föranleda sådana ökade kostnader för försäkringen att den lösningen torde vara utesluten. Därtill kommer att man genom konventioner söker tillförsäkra samma personer sjukvårdsförmåner genom direkta bestämmelser och utan ersättningar mellan länderna. Detta har uppnåtts i de konventioner som gäller de nordiska grannländerna, Västtyskland, Österrike, Storbritannien, Portugal och Frankrike. Dessutom pågår konventionsförhandlingar i denna fråga med bl. a. Nederländerna och Israel.

Frågan om sjukvård utomlands torde därigenom få anses löst för flertalet av dem som berörs härav. Regelmässigt brukar f. ö. resenärer förse sig med en reseförsäkring. Därjämte kan i särskilda fall lämnas bistånd enligt lagen om ekonomiskt bistånd till svenska medborgare i utlandet. Med hänsyn härill föreslås i promemorian att ersättningen för sjukvård utomlands slopas för andra än utsända och ombordanställda på svenska fartyg.

Ikraftträdande och kostnader

Med hänsyn till att lagen om socialavgifter träder i kraft den 1 januari 1982 föreslås de nya regler, som föranletts av denna lag, genomföras med verkan från samma dag. I övrigt avses förslagen träda i kraft den 1 juli 1982.

Det är svårt att överblicka kostnadsfrågan i brist på uppgifter om bl. a. vårdkostnader och vårdbehov för den personkrets som kan komma att beröras av förslagen, särskilt som den föreslagna utsändningsregeln givits en fakultativ avfattning. Det måste dock med hänsyn till det relativt ringa antalet personer som det gäller röra sig om marginella förändringar i försäkringens kostnader och intäkter.

Sammanställning av remissyttranden

Socialförsäkring för vissa utlandsanställda m.m. (Ds S 1981:14)

Efter remiss har yttranden över departementspromemorian avgetts av försäkringsöverdomstolen, försäkringsrätten för Södra Sverige, riksförsäkringsverket, socialstyrelsen, kammarrätten i Stockholm, kommerskollegium, statskontoret, riksrevisionsverket, riksskatteverket, statens arbetsgivarverk, statens löne- och pensionsverk, försäkringsinspektionen, centrala studiestödsnämnden, arbetsmarknadsstyrelsen, statens invandrarverk, Försäkringskassaförbundet, Landstingsförbundet, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Kooperationens förhandlingsorganisation, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR (SACO/SR), Privattjänstemannakartellen (PTK), Sveriges industriförbund, Svensk industriförening, Företagareförbundet, Svenska personalpensionskassan (SPP), SHIO-Familjeföretagen, Folksam, Utlandssvenskarnas förening, Svenska Bankföreningen och Sveriges Tekniska Attachéer. Försäkringskassaförbundet har bifogat yttranden från försäkringskassorna. SACO/SR har hänvisat till yttranden som kommit in från tre medlemsförbund.

Dessutom har yttranden kommit in från Svenska Missionsrådet och Föreningen Svensk Volontärsamverkan.

1 Särregler för utsänd arbetskraft

Promemorians målsättning att i fråga om från Sverige utsänd arbetskraft uppnå en bättre överensstämmelse mellan den anställdes rätt till socialförsäkringsförmåner och arbetsgivarens skyldighet att betala avgifter vinner allmän anslutning bland remissinstanserna. Förslagen i promemorian om särregler för utsänd arbetskraft har dock fått ett blandat mottagande av remissinstanserna. Några remissinstanser har föreslagit delvis andra lösningar. *Riksförsäkringsverket* och *försäkringsöverdomstolen* har avstyrkt de föreslagna särreglerna med hänsyn bl.a. till de administrativa konsekvenserna.

Riksförsäkringsverket understryker att det är angeläget att de i promemorian angivna problemen snarast får en lösning. Enligt verkets mening bör det föreliggande förslaget emellertid ej läggas till grund för en lagstiftning.

Verket konstaterar att de föreslagna särreglerna i flera avseenden innebär avsteg från socialförsäkringens grundprinciper. Verket vill särskilt peka på att starka invändningar kan resas mot förslaget om medföljande familjemedlemmar bl.a. med hänsyn till undantagsregeln. Denna innebär nämligen att en person som enligt huvudregeln är försäkrad kan undantas härifrån genom avtal slutet mellan arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer, även om han

inte är medlem i den aktuella arbetstagarorganisationen eller arbetar på arbetsplats för vilken mellan organisationerna slutet avtal gäller.

Det föreliggande förslaget innebär enligt riks försäkringsverket inte någon fullständig lösning på de problem för exportindustrin som följer av att avgiftsskyldighet till två olika socialförsäkringssystem kan föreligga. Tvärtom kan dessa komma att öka genom att om kollektivavtal om undantagande inte träffas tillhörigheten till den svenska försäkringen förlängs.

Enligt riks försäkringsverket innehåller det föreslagna systemet i flera avseenden särbestämmelser som förutsätter särskilda rutiner. De administrativa kostnaderna per ärende blir jämförelsevis höga och det blir betydande utrednings- och kontrollsvårigheter. En generell bestämmelse av den art som föreslås, dvs. utsända anställda med medföljande familjemedlemmar skall vara försäkrade som om de var bosatta och sysselsatta i Sverige leder enligt verket till långtgående konsekvenser, som är mycket svåra att överblicka. Verket vill särskilt peka på att det är nödvändigt att förhållandet till de av Sverige ingångna konventionerna noggrant analyseras och ges konsekventa lösningar.

Försäkringsöverdomstolen uttalar inledningsvis principiell tveksamhet till de föreslagna särreglerna i promemorian. Visserligen kommer den utsände att bli garanterad svenska socialförsäkringsförmåner under utsändningstiden och arbetsgivaren här i landet får betala avgifter till den svenska försäkringen. Domstolen påpekar emellertid att den dubbla rätten till förmåner för samma arbetsinkomst i utsändningslandet kommer man – såvitt kan utläsas av promemorian – inte till rätta med. Inte heller blir arbetsgivaren här i landet befriad från föreliggande skyldighet att betala avgifter också i utsändningslandet.

Enligt försäkringsöverdomstolen har de föreslagna reglerna om utsända administrativa brister. Administrationen av ersättningsfall inträffade i utsändningsfallen kommer att bli tidskrävande och besvärliga. I stor utsträckning kommer de allmänna försäkringskassorna att få svårt att genomföra den kontroll som eljest sker i ersättningsärenden. Kassorna kan därför tvingas att förlita sig på de uppgifter som den försäkrade själv och hans arbetsgivare lämnar. I vissa fall lär det enligt domstolen vara direkt omöjligt att i utsändningsfallen följa den svenska försäkringslagstiftningen, ehuru detta är förutsatt i förslaget.

Vill man komma till rätta med de problem som ligger i arbetsgivarnas dubbla avgiftsskyldighet eller skyldighet att betala avgifter då motsvarande förmåner ej utgår, bör man enligt försäkringsöverdomstolens mening pröva andra vägar. I stället för att föreslå en utvidgning av det svenska socialförsäkringsskyddet upp till tre år från utflyttningen från Sverige – som kan sägas strida direkt mot grundläggande principer för försäkringen – kan man inrikta sig på att avföra sådana försäkrade från försäkringen som avser att vistas utomlands mer än ett år i sträck. Hans arbetsgivare bör då i motsvarande mån bli befriad från att erlagga socialförsäkringsavgifter för

den anställdes förvärvsinkomster. För att tillförsäkra den utsände ett rimligt socialförsäkringsskydd under vistelsen utomlands bör man söka finna lösningar konventionsvägen.

Försäkringsrätten för Södra Sverige uttalar att den valda principiella lösningen i promemorian är ett resultat bl.a. av förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter och synes administrativt kunna bemästras. Försäkringsrätten anser sig med hänsyn härtill inte ha skäl för annat än ett tillstyrkande, även om en lösning som innebär att man inför en speciell ny kategori i försäkringen med alla de avgränsningsproblem detta kan komma att medföra kan inge betänkligheter ur administrativ synpunkt.

Socialstyrelsen delar den i promemorian framförda synpunkten att de utsända bör ges särskild status i den svenska socialförsäkringslagstiftningen samt att särskilda regler bör utformas för den gruppen eftersom det inte torde vara realistiskt räkna med att dessa frågor får en tillfredsställande lösning enbart genom konventioner.

Kammarrätten i Stockholm anser att de sakliga lösningar som förslagen i promemorian innehåller är väl värda att läggas till grund för lagstiftning.

Statskontoret anser att de föreslagna ändringarna i promemorian ger en god överensstämmelse mellan när arbetsgivarna är avgiftsskyldiga till den svenska socialförsäkringen och när de utlandsanställda är berättigade till förmåner från densamma. Det är däremot enligt statskontoret svårare att bedöma hur ett genomförande av förslagen kommer att påverka storleken på de sociala avgifterna för arbetsgivare i Sverige som har arbetskraft utsänd för tidsbegränsad tjänstgöring i utlandet. Statskontoret pekar på att den föreslagna tidsgränsen tre år innebär en risk för ökad avgiftsbelastning. Arbetsgivaren kan således komma att debiteras socialavgifter under dessa tre år från såväl Sverige som sysselsättningslandet. De föreslagna förbättrade förmånerna torde dock enligt statskontoret vara av den klass att arbetsgivaren ej skall behöva teckna privata tilläggsförsäkringar för sina utlandsanställda.

Om företagen kommer att åsamkas högre sociala avgifter för sina utsända finns det enligt statskontoret risk för vidgat utnyttjande av metoden med dotterbolag. Vid denna anställningsform blir de anställda under utlandsanställning kortare tid än ett år berättigade till vissa sociala förmåner från den svenska socialförsäkringen trots att berörd arbetsgivare inte är skyldig att betala några arbetsgivaravgifter i Sverige.

I syfte att eliminera risken för ökad avgiftsbelastning bör enligt statskontorets mening närmare prövas förutsättningarna för att minska föreslagen tidsgräns från tre år till ett eller två år.

Riksrevisionsverket tillstyrker i princip förslagen i promemorian.

Riksskatteverket finner de föreslagna åtgärderna vara väl motiverade. Verket anser dock att det av förslaget inte framgår vilka krav på utredning som bör ställas för bedömande av utsändningsperiodens avsedda längd. Inte heller framgår det av lagtext eller motivuttalanden i vad mån flera på

varandra följande utsändningsperioder avses kunna medföra att förmåner och avgifter skall utgå. Om så är fallet bör det klart utsägas om utsändningsperioderna skall följas t.ex. av en viss tids vistelse i Sverige eller på annat sätt avgränsas.

Statens arbetsgivarverk har, med undantag ett par justeringar i föreslagen lagtext, inte något att invända mot de förslag som läggs fram i promemorian.

Statens invandrarverk har begränsat sitt yttrande till gruppen utländska medborgare bosatta i Sverige. Verket konstaterar att det sker en förbättring för en utländsk medborgare, som utsänds av svensk arbetsgivare och som vid utsändningstillfället är bosatt i Sverige och omfattas av svenska socialförsäkringsförmåner. I fråga om rätten till ATP innebär ett genomförande av förslaget att den utsände har möjlighet att intjäna pensionspoäng om utsändningen varar eller avses vara högst tre år efter utresan från Sverige. Den nya utsändningsregeln har också betydelse för rätten till folkpension och delpension. Verket tillstyrker detta förslag, eftersom det skapar jämställdhet mellan svenska och utländska medborgare.

Å andra sidan pekar invandrarverket på att kollektivavtal kan upphäva utsändningsreglerna. I sådant fall tillförsäkras svenska medborgare ATP vid utlandstjänst hos svensk arbetsgivare. Övriga arbetstagare, dvs. utländska medborgare, faller utanför försäkringen enligt det föreslagna systemet. Verket anser att utländsk medborgare, som vill vara bosatt i Sverige och som sänds ut till arbete utomlands, skall bli kvalificerad för ATP efter samma regler som svenska medborgare. För utländska medborgare tillkommer ett speciellt problem. De blir sannolikt avregistrerade ur svensk folkbokföring med stöd av bestämmelserna i folkbokföringsförordningen. Denna fråga måste enligt verket uppmärksammas så att utländska medborgare ej drabbas av rättsförluster vid återvändandet till Sverige.

Även *LO*, *TCO*, *SACO/SR* och *PTK* har gjort den invändningen att reglerna bör utformas så att utländska medborgare, som varit bosatta i Sverige och som sänts ut av svenska företag, skall jämnställas med svenska medborgare.

Försäkringskasseförbundet anser att det är rimligt att de utsända och deras familjemedlemmar får samma försäkringsskydd som försäkrade bosatta i Sverige. Enligt försäkringskasseförbundet behandlar promemorian dock inte i tillräcklig omfattning de försäkringsmässiga problem som är förknippade med utlandsvistelser. Frågan måste därför utredas ytterligare.

SAF finner det välmotiverat att gruppen utsända skall ges en särskild status med en uttrycklig lagreglering om utvidgade förmåner, eftersom förutsättningarna och villkoren vid utlandsarbete i många avseenden skiljer sig från svenska förhållanden. *SAF* motsätter sig dock att skyldigheten att betala avgifter utsträcks från ett till tre år. Detta skulle enligt *SAF* medföra en ytterligare avgiftsbelastning som inte kan accepteras. *SAF* anser i stället att huvudregeln skall ändras så att det efter det första året utomlands blir

frivilligt för en arbetsgivare att ansluta de anställda till det svenska socialförsäkringssystemet. Detta skulle tekniskt kunna lösas med en konstruktion motsvarande den som tillämpas vid en s.k. ATP-förbindelse med riksförsäkringsverket.

SAF är positiv till förslaget att försäkringsskyddet för den utsände även skall omfatta medföljande make och barn samt till att en möjlighet öppnas till undantag från svensk socialförsäkring. Möjligheten att utnyttja undantagsfallet bör dock enligt SAF stå öppen även för oorganiserade arbetstagare och arbetsgivare. Dessutom anser SAF att värdet av hela reformförslaget avsevärt förringas om inte utsända till konventionsbundna länder kan undantas. I fråga om de sociala konventionerna uttalar SAF att dessa i många fall försvårar exportindustrins arbets- och konkurrensvillkor samt hemställer att konventionerna görs till föremål för en grundlig utvärdering.

Sveriges Industriförbund, SHIO-Familjeföretagen, Företagareförbundet och Svenska Bankföreningen har instämt i de synpunkter SAF har lämnat.

Kooperationens Förhandlingsorganisation anser tveksamhet råda huruvida de föreslagna åtgärderna är tillfyllest för att förbättra svenska företags konkurrenskraft utomlands. Förhandlingsorganisationen ifrågasätter exempelvis om inte arbetsgivare genom kollektivavtal också skulle kunna befrias från skyldigheten att betala ATP-avgift. Det bör även övervägas om inte utsända till konventionsbundna länder kan undantas från socialförsäkringen såvida kollektiva avtal tillåter detta.

LO tillstyrker i huvudsak förslagen till utvidgat socialförsäkringsskydd för utsända. – *LO* utgår från att man avtalsvägen skall kunna garantera de utsända anställda ett socialt skydd som är fullt ut likvärdigt med vad den svenska socialförsäkringen ger. För detta krävs ett centralt avtal som sedan kan modifieras på förbunds nivå.

Även *TCO* utgår från att endast facklig huvudorganisation skall kunna sluta kollektivavtal som medför undantagande från den svenska socialförsäkringen. Möjlighet att träffa överenskommelse om att den utsände ej skall vara socialförsäkrad i Sverige bör enligt *TCO* kunna finnas även i de fall Sverige träffat konvention med annat land.

TCO konstaterar att den svenska socialförsäkringens standard är i allmänhet totalt sett bättre än den i konventionsländerna. Det kan medföra att utsända som kvarstår i det svenska socialförsäkringssystemet kan få sämre sociala förmåner än kollegor från samma företag som utsänts till andra länder med vilka Sverige inte ingått konventioner. I de senare fallen tillförsäkras de utsända svensk socialförsäkringsstandard enligt förslaget. Även utsända som ej omfattas av kollektivavtal avseende undantag från socialförsäkringen enligt lag bör därför undantas från konventionerna.

PTK och *SACO/SR* har i huvudsak framfört samma synpunkter som *TCO*. *SACO/SR* anser det vidare vara en brist att förslaget inte omfattar svenskar anställda i FN-systemet och andra internationella organ.

SPP påpekar att den föreslagna möjligheten att "avtala bort" svensk socialförsäkring med undantag från ATP kan leda till olika behandling av olika grupper försäkrade. I fråga om rätten till ATP leder förslaget till olika behandling av svenska och utländska medborgare. Rent principiellt ifrågasätts också om det är riktigt att en person som sänds ut för att arbeta i annat land skall kunna stå kvar i en del av de svenska socialförsäkringssystemen, men tas ut ur någon annan.

Folksam anser att det föreslagna systemet innebär ett väsentligt förbättrat skydd för utsända och tillstyrker därför detsamma.

Utlandssvenskarnas Förening välkomnar förslaget att svenskar som sänds ut att tjänstgöra i utlandet skall få sina socialförsäkringsförmåner förbättrade. Enligt föreningen bör dock regeln om tidsbegränsning utformas på ett annat sätt för den som ej är statligt anställd. Om en utlandsanställning avses pågå i exempelvis fem år, bör försäkringen kunna gälla under de tre första åren.

Svenska Missionsrådet och *Föreningen Svensk Volontärsamverkan* anser att en fyraårsgräns i fråga om utsändningstidens längd skulle vara mer ändamålsenlig för biståndsorganisationer. *Svenska Missionsrådet* anser vidare att en överenskommelse mellan arbetsgivaren och de anställda skall vara giltig även om dessa inte är anslutna till en huvudorganisation.

2 Bosättningsbegreppet m.m.

Promemorians förslag om ändrad innebörd av *bosättningsbegreppet* på socialförsäkringsområdet har i huvudsak inte föranlett några invändningar från remissinstanserna. Förslaget har uttryckligen tillstyrkts av bl.a. *riksförsäkringsverket* och *försäkringsöverdomstolen*. *Kammarrätten i Stockholm* anser det dock vara otillfredsställande med olika bosättningsbegrepp på det skatterättsliga området, på socialförsäkringsområdet och i folkbokföringsförordningen.

Några remissinstanser har kommenterat promemorians förslag om ändring av *bosättningsbegreppet* i lagen om allmänna barnbidrag.

Försäkringsöverdomstolen upplyser att domstolen i ett antal nyligen avkunnade domar förklarat att rätt till allmänt barnbidrag vid utlandsvistelse skall bedömas med ledning av det skatterättsliga *bosättningsbegreppet*. Domarna bygger på förarbetena till lagstiftningen om allmänna barnbidrag och den praxis som under en lång följd av år har varit gällande. Sakliga skäl kan dock enligt domstolen tala för att man tillämpar det socialförsäkringsrättsliga *bosättningsbegreppet* vid tillämpning av lagstiftningen om barnbidrag. Införandet av en sådan ordning måste enligt domstolen ske genom lagstiftning.

Försäkringskasseförbundet anser det vara angeläget att *bosättningsbegreppet* i lagstiftningen om barnbidrag kommer att överensstämma med det *bosättningsbegrepp* som gäller enligt AFL.

Centrala studiestödsnämnden anser att om ändringarna i fråga om allmänna barnbidrag genomförs bör även reglerna om utgivande av förlängt barnbidrag ändras. Vidare anser studiestödsnämnden det bör klarläggas i vilken utsträckning svenska medborgare, som bedriver studier utomlands, skall kunna få studiehjälp och studiemedel.

Riksrevisionsverket påpekar att i fråga om barnbidrag och bidragsförskott föreligger inte något samband mellan förmån och avgift, eftersom barnbidragen är skattefinansierade. I den mån utsända ges rätt till barnbidrag och bidragsförskott kan det enligt verket även diskuteras om finansieringen av dessa förmåner bör ske på samma sätt som övriga förmåner, nämligen genom socialförsäkringsavgifter.

SAF– och de remissinstanser som instämmer i *SAF*:s synpunkter – kan inte acceptera promemorians beskrivning att det allmänna barnbidraget numera bör vara hänförligt till socialförsäkringsförmånerna. Eftersom barnbidrag utgår ur skattemedel, bör enligt *SAF* rätten till bidrag kopplas till det skatterättsliga bosättningsbegreppet.

Utländssvenskarnas Förening anser att barnbidrag vid utlandsvistelse bör utgå under en treårsperiod.

3 Beräkningen av pensionsgrundande inkomst m.m.

Förslaget i promemorian om att man vid beräkningen av pensionsgrundande inkomst och bestämmande av ATP-avgift skall bortse från de lönedelar som helt betingas av ökade levnadskostnader i sysselsättningslandet har i huvudsak lämnats utan erinran av remissinstanserna.

Riksskatteverket uttalar att ett förtydligande är önskvärt om vilka lönedelar som skall anses betingade av ökade levnadskostnader.

SAF– och de remissinstanser som instämmer i *SAF*:s synpunkter – betonar vikten av att de föreslagna ändringarna av beräkningsunderlagen för ATP i utsändningsfallen genomförs med verkan från och med den 1 januari 1982. *SAF* anser att de föreslagna beräkningsgrunderna skall omfatta även de fall då någon är anställd av ett utländskt dotterbolag för vilken en ATP-förbindelse med riksförsäkringsverket har tecknats.

Föreningen Svensk Volontärsamverkan anser att promemorian ensidigt utgår från förhållandena i industrin, där ersättningen i allmänhet är högre än vad som är fallet för anställda i Sverige. För den stora gruppen utlandsanställda i humanitär-, ideell- eller biståndstjänst är förhållandena ofta de motsatta. Om inte skyddet för biståndsarbetare skall urholkas, krävs enligt föreningen att den pensionsgrundande inkomsten och den sjukpenninggrundande inkomsten kan sättas till högre belopp än den formella utlandslönen. Arbetsgivaravgiften skulle kunna justeras i motsvarande grad.

Svenska Missionsrådet pekar på att för missionsorganisationerna gäller i de flesta fall en situation där ersättningen är lägre än motsvarande lön i Sverige. Det är enligt missionsrådet av vikt att vissa tillägg även i fortsättningen kan

inräknas i fråga om ATP för att lönen skall få en nivå som motsvarar den svenska. Slutmålet är enligt missionsrådet detsamma som angivits i promemorian, dvs. en jämförbarhet med svenska förhållanden.

4 Sjukförsäkringsförmåner

Förslaget att slopa nuvarande ersättningsbelopp för läkarvård och sjukhusvård i utlandet – 18 kr. 75 öre resp. 35 kr. per dag – lämnas i huvudsak utan erinran av remissinstanserna.

Försäkringsöverdomstolen betonar att utgående ersättningar framstår som helt meningslösa och att frågan får en bättre lösning genom konventioner och privata försäkringar.

Försäkringsrätten för Södra Sverige ifrågasätter om inte ändringen också borde få konsekvenser för de ombordanställda.

Statens invandrarverk erinrar om att konventioner saknas för flera av invandrarnas hemländer. Ett slopande av ersättningsbeloppen innebär således en försämring för vissa invandrargrupper som av familje- eller andra skäl vistas längre tid i hemlandet. Därför bör enligt verket arbetet med att få till stånd konventioner om möjligt intensifieras.

Några remissinstanser har haft invändningar mot förslaget om ersättning för faktiska vårdkostnader som uppkommer under utsändningstiden i sysselsättningslandet. *Riksförsäkringsverkets* och *försäkringsöverdomstolens* inställning i fråga om förslagets administrativa konsekvenser har redovisats under avsnitt 1.

Landstingsförbundet noterar att utlandsanställda i många fall återvänder till hemlandet för att söka vård vid mer omfattande vårdbehov och vid förlossning. Enligt de avgiftsregler som tillämpas av sjukvårdshuvudmännen kan utlandssvensk under vissa förutsättningar få vård till inomlänspris, 40 kr. per dag i december 1981. Men i en del fall, och det gäller bl.a. utlandssvensk som är bosatt i land med vilket Sverige har konvention som gäller sjukvårdsförmåner, blir patientavgiften 1 280 kr. eller mer per dag. Det framgår enligt landstingsförbundet inte av förslaget att en sådan vårdkostnad skall ersättas genom försäkringen. Inte heller ersätts sjuktransporten till hemlandet. Med dessa förutsättningar kan antas att arbetsgivare måste teckna kompletterande försäkring för de utlandsanställda.

Inom den allmänna försäkringen går utvecklingen enligt landstingsförbundet mot en alltmer schabloniserad hantering av ersättningar för vård-, läkemedels- och sjukresekostnader. En reglering av sådana vårdkostnader som uppkommit utomlands måste i det sammanhanget bli administrativt betungande. De ersättningsbelopp som kan bli aktuella är vidare betydligt högre än de vårdkostnader försäkringen ersätter här i Sverige. I många länder är det sjukförsäkringen som svarar för den större delen av vårdkostnaderna. Mot den angivna bakgrunden finns det enligt landstingsförbundet anledning att se över förslaget i denna del. Ett alternativ kan vara

att den allmänna försäkringen enbart ersätter sådana vårdkostnader för utlandsanställda som uppkommer här i landet. Det bör då förutsättas att arbetsgivare och arbetstagare träffar avtal om enskild försäkring även för vårdkostnader m.m. som uppkommer utomlands.

Försäkringskasseförbundet framhåller att det bör införas olika maximeringsregler både vad beträffar storleken på ersättningen och längsta vård- eller behandlingstid i utlandet.

SPP tillstyrker att den svenska sjukförsäkringen skall ersätta de faktiska kostnaderna i utsändningsfallen med avdrag för patientavgift. *SPP* anser dock att bestämmelserna bör utformas så att de gäller även för dem som sänds ut till länder med vilka Sverige har socialförsäkringskonvention.

Försäkringsrätten för Södra Sverige tar upp en fråga om översyn av reglerna om *rätten att uppbära försäkringsförmåner vid vistelser utomlands*, t.ex. under kortare semestervistelse. Det ligger enligt försäkringsrätten i sakens natur att de administrativa bekymren och kontrollinstanserna måste bli stora i ärenden av detta slag. En oproportionerligt stor andel av överklagandena till försäkringsrätten berör rätten till sjukpenning vid semestervistelse utomlands.

5 Utländsk inkomst

Förslaget att inkomst som åtnjutits utomlands inte skall medräknas vid fastställande av den sjukpenninggrundande inkomsten har kommenterats av ett par remissinstanser.

Riksförsäkringsverket anser att förslaget måste närmare analyseras och preciseras.

Försäkringsrätten för Södra Sverige anser att såvitt gäller förmåner enligt lagen om allmän försäkring inger förslaget inga betänkligheter. När det däremot gäller förmåner enligt lagen om arbetsskadeförsäkring, vars syfte är att gottgöra all den inkomstförlust som uppkommit genom arbetsskadan, medför den föreslagna ändringen att detta syfte inte alltid uppnås.

6 Kostnadsmässiga konsekvenser

Riksförsäkringsverket anser att de föreslagna särbestämmelserna förutsätter särskilda rutiner och att de administrativa kostnaderna per ärende blir jämförelsevis höga (jfr. redogörelsen under avsnitt 1).

Riksrevisionsverket konstaterar att det i promemorian saknas underlag för kostnadsberäkningar och pekar på behovet att belysa dessa i ärendets fortsatta handläggning.

Statskontoret noterar att kostnadsökningarna för förmåner till utsänd personal får ställas mot de kostnadsminskningar som uppkommer för vissa andra kategorier. Utöver kostnader i form av utbetalningar måste här även tas hänsyn till de administrativa kostnaderna. Enligt statskontorets mening

torde dessa senare bli större för utlandsärenden än för motsvarande ärenden som enbart berör svenska förhållanden. Med de begränsade möjligheter till analys av kostnadsutfallet som stått till buds har statskontoret dock inte kommit fram till några skäl som talar mot promemorians bedömning att de nya reglerna inte torde föranleda någon egentlig merkostnad för försäkringen.

7 Övriga frågor

I fråga om administrationen anser *statskontoret* att alla ärenden rörande utsänd personal bör handläggas av en och samma försäkringskassa. På det sättet kan handläggande personal så snabbt som möjligt få erfarenhet och rutin för handläggning av nämnda ärendetyper. Vidare underlättas utbildning av berörd personal liksom en uppföljning av verksamheten. Statskontoret föreslår att berörda ärenden skall handläggas av Stockholms läns allmänna försäkringskassa, där det redan finns en särskild utlandsavdelning.

Försäkringskasseförbundet anser att ärendena bör handläggas av den försäkringskassa där den försäkrade var inskriven vid utsändningen.

Försäkringsrätten för Södra Sverige, som erinrar om de svårigheter som uppkommit i fråga om forum för sjömännens socialförsäkringsförmåner, framhåller att eventuella forumregler bör ges i lag eller med stöd därav.

Riksrevisionsverket tar upp frågan om en utvärdering av reformen. Enligt verket bör det vara naturligt att omgående från reformens ikraftträdande följa resultaten av de föreslagna ändringarna. Frågan om vilket organ som skall följa reformen och utvärdera den bör lösas innan reformen träder i kraft.

Svenska Missionsrådet anser att eftersläpningen vid återinträdet i det svenska trygghetssystemet efter hemkomsten till Sverige innebär stora kostnader för organisationerna eller de enskilda. De största problemen enligt missionsrådet gäller rätten till barnbidrag och föräldrapenning.

Folksam anser att det för närvarande inte finns någon klar och entydig praxis i fråga om rätten till sjukpenning efter hemkomsten från ett utlandsuppdrag.

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Lagförslag	3
1 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	3
2 Förslag till lag om ändring i lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring	6
3 Förslag till lag om ändring i lagen (1981:691) om socialavgifter	7
4 Förslag till lag om ändring i lagen (1981:692) om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring	8
5 Förslag till lag om ändring i lagen (1947:529) om allmänna barnbidrag	9
6 Förslag till lag om ändring i lagen (1964:143) om bidragsförskott	9
7 Förslag till lag om ändring i lagen (1978:28) om försäkringsdomstolar	10
Protokoll från regeringssammanträde 1982-03-18	11
1 Inledning	11
2 Socialförsäkring för utlandsanställda, m.m.	12
2.1 Allmänt om förmåner och avgifter för svenska företags anställda i utlandet	12
2.2 Bosättningsbegreppet på socialförsäkringsområdet	15
2.3 Pensionsgrundande inkomst vid arbete utomlands, m.m.	18
2.4 Sjukpenning m.m. på grundval av utländska inkomster	20
2.5 Ersättningsbeloppen för sjukvård utomlands	22
2.6 Kostnader	23
3 Avgiftsskyldighet för arvoden för skiljemannauppdrag	23
4 Val av karenstid för egenföretagare	25
5 Skyldighet för myndigheter m.fl. att lämna uppgifter till försäkringskassorna i ärenden om barnbidrag och bidragsförskott ..	26
6 Tillsättning av assessorstjänster hos försäkringsrätterna	29
7 Delpensionsbestämmelserna för uppdragstagare	30
8 Upprättade lagförslag	31
9 Hemställan	32
10 Beslut	32

Bilagor

1. Sammanfattning av departementspromemorian (Ds S 1981:14) Socialförsäkring för vissa utlandsanställda m.m.	33
2. Sammanställning av remissyttranden	38